

EGO

JULI-AUGUSTUS 1990

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Nieuw in HMT Sedorf

In dit
nummer o.a.:

- Geweld in de krijgsmacht • Gokverslaving • Popplaten • Kunst en sport • Bezeten van... muziek • Wil het echte Zuid-Afrika opstaan?
- Tien jaar 'Centrumstromingen' • Waakzaamheid, hoezo? • Een moeilijke wereld • Dizzy Gillespie • Seks zonder gordijn • Boeken

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGS-
MACHT

UITGAANDE VAN HET

HUMANISTISCH VERBOND

nr. 7-8, juli-aug. 1990, 29e jrg.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,

te storten op postbankrekening

480414 t.n.v. Hoofdraadsman

HGV te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op

aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brand-

wijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.),

Carine van Hinte, Peter Samwel,

Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend

van Dam, Evert van Dijk, Gerard

van Erkelens, Karen Heij, Pieter

de Jager, Tom Janssen, Willy Loh-

mann, Frits Maas, Len Munnik,

René Nauta, Leo van Opzeeland,

Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol,

Wim Reinders, Rien Robijns, Ka-

rel Roskam, Paul Rutten, Hans

Schonk, Klaas Soesbeek, Jan

Stoof, Wessel Visser, Hans van

Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,

Coornherthuis, Oranje Nassau-

laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-

14436.

Inhoud

Geweld in de krijgsmacht	2
Nieuw in HMT Seedorf	3
Gokverslaving	4
Trots (Prickels)	7
Bezeten van... muziek	8
Tien jaar 'Centrumstromingen'	10
Waakzaamheid, hoezo?	11
Popplaten	13
White Hunter, Black Heart	14
Poster (René Nauta)	16
Overbodig dier/Gedicht	18
Kunst en sport	19
Een moeilijke wereld	20
Seks zonder gordijn	22
Lezers schrijven/Vragen	
staat vrij	24
Wil het echte Zuid-Afrika	
opstaan?/EGO-puzzel	25
Dizzy Gillespie	26
Wetenschap en techniek	28
Boeken	29
Willy Lohmann	32

Foto's: voorpagina Wim Hey,
pag. 21 Gerard van Erkelens

Geweld in de krijgsmacht

Donderdag 17 mei jl. werd aan minister R. ter Beek het verslag aangeboden van een, door het Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek van de Katholieke Universiteit Brabant gehouden, onderzoek over agressief gedrag bij jonge militairen. Het onderzoek, dat in de jaren 1988 en 1989 werd uitgevoerd (onder 2257 mannen jonger dan 25 jaar), werd begeleid door een commissie onder voorzitterschap van Prof. Dr. P.J.D. Drenth. Voor het onderzoek werd een ruime definitie van het begrip geweld gehanteerd, vertaald in 36 verschillende vormen van verbaal, psychisch, fysiek, administratief en seksueel geweld.

De enige troost die de politiek en militair verantwoordelijken uit de uitkomsten van dit onderzoek kunnen halen is, dat ernstige vormen van agressief gedrag niet vaker voorkomen dan in de burgermaatschappij. Voor de rest is er weinig reden voor ook maar enige voldoening over de resultaten.

Bijna 80% van de ondervraagden zegt wel eens slachtoffer te zijn geweest van 'lichte' vormen van agressief en/of intimiderend gedrag, zoals uitschelden, beledigen, kollektief straffen en pesterijen. Opvallend is dat de meeste van deze gedragingen zich voordoen tussen 12.00 en 18.00 uur. Als grootste schuldigen noemen de slachtoffers leegloop en verveling, gebrekkige leiding en alcohol.

De begeleidingscommissie liet er, in haar aanbevelingen, geen gras over groeien:

- Het bevorderen van de juiste houding, vaardigheden en bevoegdheden van leidinggevendenden kan niet genoeg worden beklemtoond.
- Er dient bij de opleiding van leidinggevendenden expliciet aandacht te worden besteed aan de oorzaken, het voorkomen en het beïnvloeden van de agressie.
- Tegen het gebruik van schunnige, beledigende en intimiderende taal ('komt op ruime schaal voor') dient streng en konsekwent te worden opgetreden.
- Leegloop, verveling en onzinnig werk dient te worden voorkomen.
- Alle militairen betrokken bij opleiding en vorming dienen te weten/moet worden verteld wat wel en niet toelaatbaar is.
- Er moet worden gestreefd naar een schaalverkleining bij de samenstelling en huisvesting van groepen.
- Er moet op een kazerne e.d. een voldoende aanbod van eigentijdse vrijetijdsvoorzieningen te vinden zijn.
- Het in beklag gaan moet worden *gestimuleerd*.
- De structuur van de hulpverlening dient te worden verbeterd en versterkt.
- Bij wervingscampagnes van de krijgsmacht moet veel minder het aksent worden gelegd op het avontuurlijke en meer op het verantwoord leidinggeven.

Veel van bovenstaande zaken zijn in de afgelopen jaren reeds door anderen, maar ook door ons, bepleit o.a. in EGO en speciale uitgaven van de dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging. Wij begroeten de aanbevelingen van de commissie-Drenth dan ook met de nodige instemming. We zijn evenwel pas écht verheugd wanneer de minister deze aanbevelingen in concrete beleidsmaatregelen gaat vertalen!

Redactie

In een volgend nummer van EGO zullen wij uitgebreid terugkomen op dit belangwekkende onderzoek en deze niet mis te verstane aanbevelingen.

Nieuw in HMT Seedorf

Bibliotheek
Universiteit voor Humanistiek
Van Asch van Wijckskade 28
3512 VS Utrecht
Telefoon 030 - 312674

Gevelversiering

Medio '89 schreef het bestuur van de Stichting Militaire Tehuizen van het Humanistisch Thuisfront (eenvoudig gezegd is dat de stichting die zorg draagt voor het reilen en zeilen van de vier HMT's) een prijsvraag uit voor de 'aankleding' van de blinde muur naast de ingang van het nieuwe HMT in Seedorf. Elf personen gaven gehoor aan de oproep en leverden een goed uitgewerkt idee of ontwerp in. Een jury beoordeelde vervolgens alle inzendingen op drie criteria, te weten: kunstzinnigheid, aanspreekbaarheid en uitvoerbaarheid.

Op 8 september vorig jaar, tijdens de feestelijke opening van het HMT, werd bekendgemaakt dat aan H. Bouwmeester uit Utrecht de eerste prijs was toegekend, omdat in dit ontwerp de drie criteria het meest duidelijk tot uitdrukking waren gebracht. Letterlijk stond er in het juryrapport: "De bekende poppetjes van het humanisme, die we ook in de bewegwijzering in het HMT tegenkomen, zijn heel goed toegepast. Het zal ook de toevallige passant direkt opvallen dat hier een gebouw staat dat voor iets heel anders dienst doet dan de gebouwen op het kazerneterrein. De wijze waarop hij de mannetjes (of zijn het vrouwtjes?) heeft gerangschikt is speels, harmonieus en kunstzinnig. Als de juiste kleurenkombinatie wordt gevonden, dan zal dit werk ongetwijfeld een blijvende blikvanger zijn."

Eind februari kon de, in de kleur blauw geschilderde, wandversiering worden onthuld. Het lijkt mij best heel lastig om aan de hand van een ontwerp dit soort zaken te beoordelen. Des te meer waardering heb ik, na het in ogenschouw nemen van deze wandversiering, voor de keuze van de jury. Het HMT Seedorf is nu echt af!

Hobbyruimte

En opnieuw heeft dit HMT kans gezien het aktiviteitsaanbod aan de aldaar gelegeerde militairen uit te breiden. Eind april werd aan het skala van mogelijkheden dat dit schitterende tehuis reeds biedt de zoveelste toegevoegd: een model hobbyruimte. Iedere avond (vanaf 19.00 uur) en elk weekend (vanaf 13.00 uur) kunnen modelbouwers, in een daartoe speciaal ingerichte ruimte, hun hobby optimaal uitvoeren. De hob-

Foto's Wim Heij

byruimte is voor dit doel speciaal uitgerust met een compressor en een spuitkabine.

Assistent-beheerder Jos Siersma (belast met kulturele activiteiten) is de grote animator achter deze nieuwe ontspanningsmogelijkheid. Hij legt uit wat het de deelnemers kost en wat ze ervan kunnen verwachten: "Van de dienstplichtigen wordt een éénmalige eigen bijdrage gevraagd van tien gulden.

Daarvoor kan men gratis gebruik maken van het gereedschap (inklusief spuiten), lijm, verf, enz. en krijgt men ook nog tien procent korting op de aanschaf van bouwpakketten."

Ben je in Seedorf gelegeerd? Neem dan eens een kijkje in die nieuwe hobbyruimte. Wie weet bevalt het je.

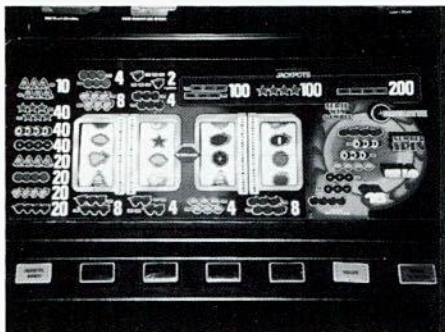
Wim Heij

Gokverslaving

Kon er een jaar geleden nog geschreven worden dat we in toenemende mate uit de media konden vernemen dat er zoiets als een gokverslaving schijnt te bestaan, waar vooral jongeren de dupe van zijn, vandaag de dag is dat een vaststaand feit. Gokverslaving is een levensgroot maatschappelijk probleem geworden, met alle gevolgen van dien.

Een probleem dat ook aan de krijgsmacht niet voorbij gaat. Horen we vanuit de hogere krijgsmachtregio's altijd dat wat er in het leger gebeurt een 'gewone' afspiegeling is van datgeen wat er ook in de maatschappij plaats vindt, dan kan de volgende konklusie worden getrokken: 140.000 mensen in Nederland hebben problemen met gokken, waarvan 20.000 mensen zeer ernstige problemen. Zij geven veel meer geld uit aan gokken dan ze zich kunnen permitteren. Heeft de krijgsmacht ongeveer 130.000 mensen in dienst, dan zouden er dus binnen de krijgsmacht zo'n 1.300 mensen zijn die problemen hebben met gokken, waarvan een onbekend aantal ernstig verslaafd.

Op zichzelf genomen is het eigenlijk wat vreemd dat je aan gokken verslaafd kunt raken. Verslaving aan tabak, alcohol en drugs ligt nogal voor de hand, gezien het verslavende effect van de stoffen die worden ingenomen. Bij gokken wordt er helemaal niets ingenomen. Hoe zit dat dan? En hoe ziet een gokverslaving eruit?

Onschuldig begin

Het gokken begint eigenlijk heel onschuldig, niets anders dan een vermakelijk spelletje dat je kunt doen wanneer je op je patatje of je pilsje staat te wachten. En dat is leuk, vooral wanneer er niemand is om tegen te praten of wanneer je niet wilt praten. En omdat het niet leuk is om 'alleen' te zijn, is de gokkast een alternatief om niet met je vervelende gevoelens geconfronteerd te worden. Je gooit dus een paar kwartjes, guldens of rijksdaalders in die kast en voordat je er erg in hebt is er al meer dan een half uur voorbij en ben je ook nog je pilsje vergeten op te drinken, zo spannend is het gokken. Wanneer je dan ook nog wat gewonnen hebt, wat overigens wel heel toevallig is, denk je natuurlijk dat er nog meer geld uit die kast te halen valt en voordat je het weet

is de avond voorbij en ga je met lege handen naar huis. Je hebt die avond weliswaar met niemand gepraat, dat vond je toch al zo moeilijk, maar je hebt wel een vermakelijk avondje gehad wat je hoogstens een paar tientjes of meer heeft gekost. En aangezien elk avondje uit geld kost, ook al stel je je daarbij wel iets anders voor dan achter een gokkast te staan, zijn die paar tientjes, of meer, geen probleem.

Verveling

Een dag later of een paar dagen later heb je een avond weer eens niks te doen, je verveelt je en je hebt weer niemand om tegen te praten (hoe dat komt weet je niet, daar denk je liever ook niet over na) en bovendien een klotedag achter de rug. Kortom, het zit je allemaal niet mee en dan denk je opeens aan die leuke gokkast, dat was tenminste spannend. En voordat je het in de gaten hebt (had je het maar in de gaten) sta je alweer in de kantine of in het café achter de gokkast. De avond vliegt weer voorbij en je was weer even van je spanningen, zorgen of nare gevoelens verlost. Dat het wat geld kost moet kunnen, tenslotte kosten alle hobby's geld. Je raakt je problemen wel niet kwijt, maar je hebt in ieder geval op een voor jou plezierige manier je tijd besteed.

Een paar dagen later is het weer eens mis. Je hebt bonje gehad met je vriend of vriendin, een sergeant of wie dan ook, bovendien verveelt je je stierlijk en ja hoor... de gokkast wacht uitnodigend op je. Bovendien wil je het geld dat je er de laatste tijd hebt ingestopt, en dat meer bedroeg dan je lief was, wel weer terug zien. Ook stond nog er in de horoscoop van een blad dat je las, dat er een financieel voordeel te be-

halen viel. Wat ligt er meer voor de hand om het maar weer eens te proberen. Rijk worden wil tenslotte iedereen.

Computer

Maar kan dat eigenlijk wel? Hoe werkt zo'n gokkast precies? Een gokkast is door de fabriek afgesteld om in een korte tijd veel en dan weer een hele tijd niets of weinig geld uit te keren. Het bedrijf dat de gokkast ergens plaatst, krijgt 40% van het geld dat er in wordt gestopt. Van elk tientje dat in een gokkast wordt gestopt, krijgt de exploitant vier gulden. Wanneer je dan het geluk hebt dat de gokkast jou vijftig gulden uitkeert moet de vorige persoon (of personen) er dus meer dan honderdvijfentwintig gulden in hebben gegooid. Een zeer winstgevend zaakje dus. Niet voor jou, maar wel voor diegene van wie die gokkast is.

In de gokkast zit een zeer ingenieuze computertje waarvan het programma bepaalt wanneer er wel en wanneer er niet wordt uitgekeerd. Al je bijgeloof ten spijt, je kunt er nooit en te nimmer ook maar enige invloed op uitoefenen, ook al voorspellen de sterren je nog zoveel goeds. Bovendien worden de gokkasten door de dienst van het IJkwezen op hun betrouwbaarheid gecontroleerd en of ze niet te beïnvloeden zijn met magneten of iets dergelijks. Wanneer het IJkwezen een gokkast heeft goedgekeurd wordt op de kast, een niet te verwijderen, rode sticker bevestigd.

Kortom; de gokkast laat niets aan het toeval over. Wanneer je dus snel van je geld af wilt komen, kun je je geld of in de sloot gooien of in een gokkast. Dit laatste is misschien het plezierigst, maar in beide gevallen ben je je geld snel kwijt.

Maar de meeste mensen die hun geld in zo'n kast stoppen weten dat niet (en willen het soms ook niet weten) en denken toch dat het geluk aan hun zijde is. Het geloof in het terug kunnen verdienen van je verloren geld is sterker dan het absoluut vaste gegeven dat het je nooit zal lukken.

... wat nu...
... mag... per jaar. Kleding is een belangrijke uitgavenpost, maar veel geld gaat ook op aan alcohol, gokken, roken en andere verslavingen. Zeventig procent van de jongens van negentien jaar en ouder gebruikt wel eens alcohol; van de meisjes in dezelfde leeftijd 46 procent.
De belangstelling voor het gokkappaar baart de onderzoekers zorgen. De uitgaven aan gokken zijn sinds 1984 met ruim 60 procent gestegen. Vooral jongens zijn meer gaan gokken. Een op de vijf jongens gokt en gemiddeld geven zij er 17,50 gulden per maand aan uit.
De Volkskrant 4/5/90
Onderzoeker R. de Zwart: „De jeugd van nu durft duidelijker en meer zijn mening te uiten. Maar dat betekent niet dat je de jeugd...“

Spanningen

Het zal dan ook snel duidelijk worden dat, hoe meer geld je hebt verloren, de drang sterker wordt om het toch terug te kunnen verdienen. Je gaat dus aan je eigen bijgeloof te gronde. Dat roept na-

tuurlijk problemen en spanningen op, bovenop de spanningen en zorgen die je al had. Maar omdat er nog steeds niemand is, of omdat je niemand ver-

trouwt, om over je spanningen of problemen te praten sta je binnen de kortste keren toch weer bij een gokkast. Want er moet tenslotte een uitlaatklep

gevonden worden voor het uiten van al je vervelende gevoelens.

Het kan zelfs zo zijn dat je zegt dat dit allemaal niet voor jou geldt. Want die nare spanningen en gevoelens heb je helemaal niet en je hebt zat vrienden om tegen te praten. Dan wordt het wel helemaal moeilijk. Want dat betekent dat gevoelens die iedereen heeft, bij jou niet aanwezig zijn. En een vraag zou dan kunnen zijn, hoe dat bij jou zit? Waarom jij niet voelt wat anderen wel voelen? En waarom je dan toch gokt? Bedenk alvast maar wat excuses voor jezelf.

Overigens is het maar net waar je mee in aanraking komt. De één verdooft zijn spanningen in de alcohol of drugs en de ander gaat proletarisch winkelen of voert ander kattenkwaad uit. Wat je ook doet, het is niets anders dan een manier om jezelf te verdoven.

En zoals voor alle verslavingen geldt, op een gegeven moment heb je het niet meer in de hand. De ellende wordt hoe langer hoe groter en er moet meer gedaan (gegokt, of gedronken enz.) worden om aan die toenemende spanningen te ontkomen. Jongeren op school gaan spijbelen en mensen met een baan melden zich een dagje, of langer, ziek en spoeden zich massaal naar de gokkasten. Tot de laatste cent is uitgegeven. 140.000 mensen vertonen dit gokgedrag en overtreffen daarmee al het aantal drugsverslaafden. Een van die 140.000 mensen is Johan en zijn verhaal kan door al die duizenden worden naverteld. Een verhaal dat nog niet eens het ergste verhaal is.

Johan

"Ik weet niet meer precies hoe het begonnen is. Ik vond het in het begin geloof ik gewoon leuk. Had toen weinig vrienden en verveelde me gauw. Nou, met die gokkast ging dat heel leuk. Al die lampjes en ratelende geluiden vond ik best spannend. Bovendien hoefde ik dan ook niet na te denken. Het was een leuke afleiding. Zo leuk, dat ik op een gegeven moment m'n zakgeld van een hele maand in die kast gooide. Dat vond ik niet erg, want dat geld zou ik vanzelf weer terug verdienen. Maar dat viel eigenlijk een beetje tegen. Ik won wel eens wat, maar nooit zoveel dat ik m'n verloren geld weer terug had. Dus begon ik hier en daar wat geld te lenen, van vrienden uit de goktent en van m'n ouders. Ik had eigenlijk altijd wel een goede smoes om aan geld te komen. Later ging ik op kamers wonen om te kunnen studeren. Nu kon ik al moeilijk contact maken, maar in die nieuwe stad ging het helemaal niet. Ook met mijn studie wilde het niet erg vlotten. Daardoor begon ik me lullig te voelen en opeens verdween m'n hele studiebeurs van een maand in die kast. Ik dacht toen al dat het te gek werd, maar ja, ik moest dat geld natuurlijk terug verdienen. En toen begon de ellende pas goed. Had op een gegeven moment een huurachterstand, schulden voor gas, licht en telefoon. Ik durfde niet om

Foto's Wim Heij

hulp te vragen. Dat doe je toch niet als je net 22 bent! Ik kon mezelf wel voor m'n kop slaan, maar wat moest ik dan? Ben toen eerst naar een bank gegaan, waar ik 5000 gulden kon lenen. In twee weken er door gejaagd. Toen weer naar een andere bank gegaan en ook weer 5000 gulden geleend. En daarmee ben ik toen naar het casino gegaan, om een grote slag te slaan. Alleen bleef die slag uit. In drie uur tijd blut en 10.000 gulden schuld. Via een postorderbedrijf allerlei dingen gekocht om weer door te verkopen. Dat ging heel goed en ik verdiende er lekker mee. Maar toen kwamen de aanmaningen en mensen aan de deur die nog geld van me kregen. Ik dacht dat ik gek werd. Ben toen gaan stelen, van alles en iedereen, ook van m'n ouders. God wat heb ik die mensen een verdriet gedaan. Maar ja, toen besefte ik dat nog niet. Van m'n volgende studiebeurs weer naar het casino gegaan, zodat ik in één klap m'n schulden zou kunnen afbetalen. Niks klap, 20.000 gulden schuld. Ik zag toen geen uitweg meer... behalve het raam. In wanhoop het crisiscentrum gebeld, die me doorverwezen naar het Buro Gokproblemen in Rotterdam. Daar doe ik nu een jaar aan een gespreksgroep mee en wordt individueel begeleid door een humanistisch raadsman. Ik durf nu eindelijk eens over m'n problemen te praten en heb ontdekt dat ik niet de enige ben die problemen heeft. Dat ik daarvoor zolang heb moeten gokken om daarachter te komen vind ik eigenlijk afschuwelijk, maar het is niet anders gegaan. Ik geloof niet dat ik op dit moment helemaal vrij ben van de dwang om te gaan gokken, maar door de gespreksgroep en de individuele begeleiding die ik nu krijg, heb ik in ieder geval de kans om weer een beter en normaal leven te gaan leiden. Had ik dat maar eerder gedaan."

Total-loss

Tot zover het verhaal van Johan. Er zijn nog ergere voorbeelden. Mensen die hun huis, vrouw en kinderen hebben 'vergokt' of schulden hebben die in de tonnen lopen. Mensen die zich pas realiseren wat er is gebeurd wanneer er niks en niemand meer is en zich onttrokken en total-loss aanmelden voor hulp.

Mensen die niet wilden toegeven dat ze eenzaam waren, ongelukkig, een slechte relatie hadden of andere problemen. Mensen die zich eigenlijk afvroegen: waarvoor te leven en hoe gelukkig te worden? En daar geen antwoord op konden vinden.

Sommigen erkennen al vrij snel dat ze problemen hebben en nemen wel de moed om er over te willen praten. Zoals Peter, 16 jaar en van school getrapt. Uit verveling gaan gokken en dat is een beetje uit de hand gelopen. Weliswaar heeft hij een schuld van 300 gulden, voor hem een kolossaal bedrag, maar dat valt nog recht te zetten. In dat opzicht heeft Peter geluk, omdat hij zo wijs is geweest om toe te geven dat het eigenlijk niet zo lekker ging in zijn leven. Anderen doen dat pas wanneer het water tot aan hun oren staat en vragen dan pas om raad en hulp.

Hulp die er overigens bijna niet is. En voorzover die er wel is, RIAGG's en in de krijgsmacht de BIH's, is het resultaat van deze vorm van hulpverlening nogal eens teleurstellend.

Verbieden?

Vaak doet zich dan de vraag voor of die gokkasten dan niet verboden zouden moeten worden. Verbieden zal echter niet veel helpen. Bovendien zal daarvoor het aantal illegale gokgelegenheden alleen maar toenemen en is er helemaal geen zicht meer op het gokprobleem. Verbieden is een zinloze zaak. Dan kan het auto- en alcoholgebruik ook wel verboden worden, die veroorzaken immers ook slachtoffers. Bovendien is de winst van het gokken zo groot, dat wanneer gokkasten verboden worden, dit een directe bedreiging is voor de boterham van heel veel mensen.

Overigens is de Stichting Humanistisch Thuisfront al begonnen met het verwijderen van de gokkasten uit het HMT in Seedorf. Ook hier doet zich het financiële probleem voor van een aanzienlijke inkomstenvermindering, waardoor bepaalde andere faciliteiten voor dienstplichtigen niet meer gerealiseerd kunnen worden. Bovendien zal het aanbieden van alternatieven extra geld kosten. Geld dat er dan niet meer is. En dat is een zorgwekkende toestand. Het is dan ook niet te hopen dat er eerst kazernes afgebrand moeten worden (zoals gevangenissen in Engeland) voordat de overheid bereid is om met geld over de brug te komen, om een aangenaam verblijf mogelijk te maken, in instituten waar mensen niet vrijwillig zitten. Dat de overheid daar voorlopig nog geen trek in heeft, om zich verantwoordelijk te voelen voor het gokprobleem, is al helemaal ernstig wanneer je bedenkt dat de overheid zelf miljarden guldens binnenhaalt door de wet op de kansspelbelasting, die ook voor gokautomaten geldt. En zo maakt het overheidsbeleid slachtoffers in de meest elendige zin.

Wanneer je dan toch eens voor een gokkast staat is het goed om je te realiseren dat:

– er in Nederland ongeveer 85.000 gok-

- kasten staan en er 600 gokhallen zijn;
- van elke gulden die je in een kast gooit er sowieso 40 cent zijn weggegooid;
- de groep gokverslaafden groter is dan het aantal drugsverslaafden;
- de hulpverlening aanzienlijk moeilijker voor je wordt naarmate je het minder in de hand hebt;
- je er goed aan zou doen tijdig met een hulpverlener op je onderdeel te gaan praten, wanneer je problemen hebt met gokken, hoe moeilijk dat misschien ook voor je is.

Freek Pol

(Voor eventuele schriftelijke reacties op dit artikel is de auteur bereikbaar via: Postbus 24107, 3502 MA Utrecht.)

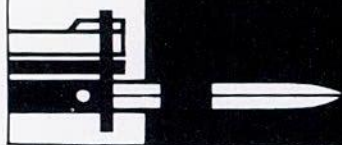
Gokverslaving

De al jaren wekelijks verschijnende AO-deeltjes blijken steeds weer opnieuw handige informatieve boekjes te zijn. Je moet geen diepgravende verhandelingen in zo'n boekje verwachten, dat staat het aantal pagina's (gemiddeld zo'n twintig) gewoonweg niet toe. Maar voor wie, in korte tijd, globaal, over een aktueel onderwerp 'bijgepraat' wil worden zijn en blijven ze goed te gebruiken.

Begin dit jaar verscheen in deze reeks het boekje 'Gokverslaving' (nr. 2302) van de hand van M.G. Vonder. Deze, in omvang toenemende, vorm van verslaving is inmiddels 'goed' voor één miljard per jaar. En dan te bedenken dat in 1960 pas de eerste automatenhal in Nederland werd geopend. In kort bestek vertelt de auteur iets over de omvang en de verschillende vormen van het verschijnsel gokken. Volgens het e.e.a. over verslaving in het algemeen en gokverslaving in het bijzonder om te eindigen met een pleidooi voor een meer preventief overheidsbeleid. Wie meent, door dit boekje te lezen, zich van zijn gokverslaving te kunnen bevrijden zal bedrogen uit komen (kan zich beter tot één van de hulpverleners op de kazerne wenden). Wie echter in z'n algemeenheid iets wijzer wil worden over dit onderwerp zal zeker niet teleurgesteld worden.

Drs. M.G. Vonder: Gokverslaving. Stichting IVIO, Lelystad 1990. 16 blz. geïll. f 3,50. (WH)

prikkels

Trots

Een halve eeuw geleden gebeurde het. In de media werd er in de meimaand uitgebreid aandacht aan besteed. Velen dachten begin 1940 dat we als natie neutraal zouden kunnen blijven, zoals bij de Eerste Wereldoorlog. Maar dat ging niet op; onze oosterburen waren vastbesloten ook ons land het evangelie van de nieuwe orde bij te brengen. De manier waarop de inval militair-strategisch heeft plaatsgevonden, wordt nu na vijftig jaar wat genuanceerder weergegeven. Dat is gekomen door een tweetal historici in dienst van het ministerie van defensie, die met andere feiten in het openbaar kwamen. Het zal geen toeval zijn geweest dat het juist plaats vond bij de vijftigjarige herdenking daarvan. In het algemeen was het zo dat we over die inval met opheffen hoofd konden

terug denken. Nu echter kunnen we ons alleen maar schamen over de wijze waarop het Nederlandse leger en in het bijzonder het korps officieren functioneerden toen het echt noodzakelijk was. We kunnen zelfs de schuld niet meer afschuiven op de toenmalige rooie rakkers met hun credo: 'geen man en geen cent'. De historici stelden dat die namelijk geen enkele macht hadden, die van invloed zou zijn geweest op een goed leger.

Een gekwetste kolonel b.d. reageerde in een ingezonden artikel dat hij geen enkele waardering had voor de kwaliteit van de heren historici van defensie. Met vermolmden feiten probeerde hij nog met een zeker trots de nieuwste geschiedschrijving te pareren, maar daar volgde weer een reactie op dat de kolonel nog maar eens goed moest lezen. De laatste poot onder het laatste heldenverhaal werd wreed weggeschopt. De conclusie was duidelijk: we hebben

die korte oorlog verloren, dat was voorspelbaar, door de grote overmacht. Daarom komt in het nieuwe verhaal dan ook de vraag voor waarom dan toch zoveel offers moesten worden gebracht. Voorheen waren we ondanks dit verlies toch nog trots op het leger van toen. Nu blijft van die trots na het lezen van het nieuwe verhaal weinig of niets meer over.

Alleen al die visie op de gebeurtenissen op de Afsluitdijk bij Kornwerderzand. In een aantal bunkers – was ons bekend – wist een handjevol Nederlandse militairen een Duitse overmacht tegen te houden. Een aantal oud-gedienden houden die bunkers nog in ere als museum. Ze vertellen aan bezoekers een verhaal van de gebeurtenissen waardoor we trots op onze mannen kunnen zijn. De twee defensiehistorici beschrijven nu dat daar praktisch niets gebeurd is.

Vanaf nu zullen we over de inval voortaan zwijgen. 't Is net als de trotse ouders over hun kinderen. De eerste stapjes, de eerste woordjes, hoe vroeger die komen vormen ze onderwerp van elk gesprek. Later over de schooltijd hoor je dat Karel het zo goed doet op het VWO, en dat Loesje haar rechtenstudie is begonnen. Over de kinderen die geen middelbaar niveau halen wordt meestal gezwegen. Daar kun je immers niet trots op zijn.

Cor Out

Nederland 'topzwaar' met generaals

DEN HAAG - De Nederlandse krijgsmacht telt maar liefst 123 generaals of daarmee gelijk te stellen bevelvoerders. Het gaat hier om generaals in actieve dienst.

Bezeten van... muziek

"Ik heb geen walkman nodig, want de muziek zit in m'n hoofd"

Er zijn maar weinig legeringskamers waar geen muziek wordt gedraaid. Kennelijk betekent muziek voor veel jongeren nogal iets. Natuurlijk niet voor allemaal in dezelfde mate. Sommigen hebben de radio slechts aanstaan voor wat achtergrondmuziek; anderen zijn zo verslingerd aan hun lievelingsmuziek, dat ze alleen nog maar dié muziek willen horen en lopen dan ook konstant met een walkman op. Niet alle muziekliefhebbers kunnen genieten van dezelfde muziek, ook dat is waar. Wat voor de één alles is, wordt door een ander totaal niet gepruimd. Maar tussen de Top-40 en heavy-metal treft bijna iedere jongere wel iets van zijn gading.

EGO-redakteur Wim Heij sprak met iemand voor wie muziek veel betekent in zijn leven. Dienstplichtig militair Duck Praamstra (21), lichtingsploeg 89-4 en ingedeeld bij de 42ste Pagnie te Havelte, noemt zichzelf met veel nadruk geen groot kenner, maar wel bezeten van muziek. Hier zijn verhalen.

Luister je veel naar muziek?

Gemiddeld zeker wel zo'n twee à drie uur per dag.

Speel je zelf ook een instrument?

Nee, ook nooit gedaan. Ik luister er heel erg graag naar, maar heb werkelijk geen enkele behoefte om een instrument te gaan bespelen.

Hoe lang heeft de muziek al jouw interesse?

Het schijnt al vanaf het moment dat ik in de wieg lag. Stond er een goed nummer op, dan was ik ook vrolijk, althans dat is het verhaal. Maar nu wat serieuzer. Ik denk vanaf zo'n jaar of veertien dat ik

"Muziek voegt echt iets toe aan mijn bestaan..."

echt intensief naar muziek begon te luisteren. Overigens was dat heel andere muziek dan die ik nu goed vind. Toen was het, mede onder invloed van mijn vrienden uit die tijd, vooral de soul-disco van de jaren '70 tot '75. Nu ligt mijn interesse bij een heel ander deel van de muziek.

Wanneer ik jou zo enthousiast hoor praten, dan betekent muziek nogal wat voor jou. Klopt dat ook?

Dat is ook zo. Een leven zonder muziek kan ik mij nauwelijks voorstellen, lijkt mij heel erg moeilijk... Muziek voegt echt iets toe aan mijn bestaan... Wanneer het bijvoorbeeld regent, de straten zien er somber uit, je kent dat wel, als ik dan muziek opzet, dan ziet de wereld er ineens heel anders uit en voel ik mij ook gelijk heel anders.

Ik heb ook bijna altijd muziek op staan, in de auto, tijdens het werk. Ik voel mij niet alleen veel plezieriger met muziek

Duck Praamstra

aan, ik presteer ook meer en beter. Hoor ik iets goeds, dan wil ik het gelijk ook hebben. Dan ga ik het beluisteren en blijf ik het beluisteren... Ik wil dan ook alles van die muziek weten, althans dat probeer ik dan te weten te komen. Ik zou geen voorstelling van mijn bestaan kunnen geven zonder muziek. (Bijna verontschuldigend): zo zie en voel ik dat...

Je zei net dat je, van muziek die je aanstond, alles wilde weten. Betreft dat de teksten of het muziek-technische?

Vroeger betrof dat meer het muziek-technische. Dus datgene wat je hoort, de melodie, de instrumenten, enz. Tegenwoordig begin ik ook steeds meer belangstelling te krijgen voor de teksten.

Welke richting in de popmuziek heeft jouw grootste interesse?

De oudere popmuziek met name.

Waar moet ik dan aan denken?

Groepen als bijvoorbeeld The Doors,

The Temptations, The Rolling Stones, The Animals en Jimi Hendrix. Ik kan niet echt warm lopen voor de 'helden' van nu zoals Prince en Madonna, om me maar tot deze twee te beperken. Ik voel mij veel meer aangetrokken tot de wat oudere popmuziek.

Is er volgens jou sprake van een toenemende belangstelling voor de wat oudere popmuziek onder de jongeren?

Ik weet het niet... Soms zeggen vrienden, wanneer ik muziek op heb staan, of ik ook nog wat nieuwere muziek heb. Maar anderen, zoals een neef van mij, zitten wat muziek betreft op dezelfde golflengte als ik.

Zegt die belangstelling voor de wat oudere popmuziek iets over de kwaliteit van de hedendaagse popmuziek?

Moeilijke vraag hoor. Kwalitatief zijn ze nu onmiskenbaar meer mans. De instrumenten zijn geperfectioneerder, je hebt er synthesizers bijgekregen... Op zichzelf zegt dat uiteraard niet alles. Uiteindelijk gaat het om de muziek zelf. Ik denk (weegt zijn woorden bijna op een goudschaaltje) dat de muziek van nu wat te eentonig aan het worden is. Dat wil niet zeggen dat er nu geen goede muziek gemaakt zou kunnen worden...

Wat wel opvalt is dat de wat oudere popmuziek redelijk veel gebruikt wordt

"Ik kan niet echt warm lopen voor de 'helden' van nu, zoals Prince en Madonna."

in commercials, zoals de spotjes van Levi's met muziek van Muddy Waters, B. B. King en Sam Cooke. En van Hij heb je een spotje met James Brown, die ik overigens ook heel goed vind. Kennelijk ligt die muziek toch wel goed bij de jongeren, anders zou men wel andere muziek nemen.

Dat zou er op kunnen duiden dat de belangstelling voor de wat oudere popmuziek onder jongeren duidelijk aan het toenemen is. Hoe zou dat nu toch komen denk je?

Ik denk dat het iets te maken heeft met nostalgie, iets van een hang naar het verleden. Misschien het romantiseren van het vroegere... Niet in de zin dat het vroeger allemaal beter was... Dat vind ik zelf in ieder geval niet. De belangstelling voor de wat oudere muziek zou, ik weet het ook niet zeker, er op kunnen wijzen dat de jongeren toch niet zo vooruitstrevend zijn als algemeen wordt aangenomen. Het is gewoon wat veiliger om muziek aan te hangen die al een reputatie heeft, dan om mee te gaan met eigentijdse muziek waar je nog maar van moet afwachten of het wat zal worden.

Jij denkt niet dat het komt dat eigentijdse muziek als bijvoorbeeld heavy-metal een richting is waar nauwelijks nog iets ná kan komen?

Dat denk ik niet. Dat vernieuwen zal

The Doors

altijd blijven... en zal zijn aanhangers blijven houden. Muziek is toch een kwestie van veel luisteren. Hoor je voor het eerst muziek die je niet kent, dan denk je bij jezelf: nou, dat is maar niks. Luister je vaker naar die muziek, dan kan je het op den duur toch wel gaan waarderen. Zo was het destijds met de Stones, en bijna iedere andere groep,

"Muziek is toch een kwestie van veel luisteren."

ook. Muziek is bijna altijd wel ergens een uitdrukking van, hoort bij een groep mensen of omgekeerd. Een goed voorbeeld is in dit verband de punkmuziek (o.a. The Sex Pistols van Johnny Rotten) en de punkbeweging.

Besteden de media, naar jouw idee, voldoende aandacht aan de wat oudere popmuziek?

Er zou best wat meer oudere muziek ten gehore kunnen worden gebracht. Wanneer ik het voor het zeggen zou hebben zou ik dat zeker doen. Programma's als Het Stenen Tijdperk van de AVRO, daar zouden er meer van moeten zijn. Die zijn ook niet zo oppervlakkig, graven lekker diep.

Lukt het in dienst een beetje, wat betreft muziek, aan je trekken te komen?

Ik loop in de weekenden de betere platenzaken af in Groningen en kan aardig bij blijven. Je hebt nu wat minder tijd dan anders, maar het lukt allemaal wel. Vind ik wat goeds, dan koop ik het en zet het op een bandje en draai het in de auto.

Lij was, gedurende je opleiding, vier maanden op de kazerne gehuisvest. Daar lag je met meer mensen op een kamer. En zoveel mensen zoveel zinnen. Vaak werd er dan muziek gedraaid

die niet jouw favoriete muziek was. Hoe was dat?

Het was meestal zo dat er naar muziek werd geluisterd die door het merendeel aardig werd gevonden. Zou je daar geen rekening mee houden, dan loopt het maar zo uit de hand. Dat lag dus vooral op het vlak van de Top-40, niet direkt mijn genre. Al moet ik er gelijk bij zeggen dat ik het, voor een enkele keer, ook weer niet zó erg vind.

Uit jouw hele verhaal blijkt wel dat muziek voor jou erg belangrijk is. Hoe doe je dat nu tijdens oefeningen?

Ik heb geen muziek bij me wanneer ik op oefening ben. Dat is zo, al lijkt dat erger, voor zo'n korte tijd althans, dan het is. Ik heb geen walkman nodig want de muziek zit in m'n hoofd... Wanneer ik mij wat verveel, dan neurie ik een aantal nummers of ik laat ze door m'n hoofd gaan. Wel is het zo dat wanneer ik na zo'n oefening thuiskom ik mij weer

helemaal op de muziek stort. Dan haal ik echt de schade weer in... (grinnikt wat) ...

Je herinnert je nu zo'n thuiskomst?

Ja, inderdaad. Ik ben dan werkelijk niet meer te houden...

Ik houd ook wel eens muziekmarathons. Dan nodig ik enkele vrienden en vriendinnen uit en dan draaien we 24 uur achter elkaar muziek. Soms zelfs nog wat langer... Natuurlijk met wat hapjes en drankjes erbij, maar de muziek is hoofdzaak. Meestal houd ik zo'n marathon wanneer ik sterk het gevoel heb, wat muziek betreft, tekortgekomen te zijn. Na een oefening is ook zo'n moment, dan draai ik maar zo vijf of zes cd's achter elkaar.

Wat ga je aanstaande zaterdag doen?

Met mijn vriendin de stad in en ik denk een goede cd-zaak bezoeken. Het lijkt mij stug dat ik niet met wat nieuwe muziek thuis zal komen. Op zaterdag-

"Ik houd ook weleens muziekmarathons... dan draaien we 24 uur achter elkaar muziek."

avond bij mijn neef wat naar muziek luisteren, waaronder The Doors natuurlijk.

Hoe zit het met de muzikinteresse van je vriendin? Toevallig geen Top-40 liefhebster?

(lacht) Nee dat niet, maar loopt nu ook niet direkt weg met mijn muziek. Haar favorieten zijn Prince en vooral Bruce Springsteen, heeft ze alle lp's van. Prince vind ik nog wel aardig, maar Bruce Springsteen hoeft voor mij niet... Tja, voor mij gaat er nu eenmaal niets boven The Doors...

Wim Heij

Jimi Hendrix

Tien jaar 'Centrumstroming' in tien punten

Folderen als de bouwiers slapen

In maart 1980 werd in Amsterdam de Centruumpartij opgericht. Tien jaar later, maart 1990, behaalt deze nu in twee stukken uiteengevallen partij zijn grootste elektorale sukses. Sinds jaar en dag telt het verkiezingsfolderdje van de CP – nu CD – tien punten. In tien steden deden de CD en CP mee aan de gemeenteraadsverkiezingen. Toeval of niet, bij dit tien-jarig bestaan past een overzichtelijke analyse in tien punten van deze firma list en bedrog in politieke zaken.

1

De CP met zijn voortzettingen is geen normale politieke partij en is eigenlijk ook nauwelijks met andere politieke partijen te vergelijken. De Centrumstroming in de Nederlandse politiek staat voor het weren, apart zetten en terugsturen van vreemdelingen en vluchtelingen. Zo eenvoudig is dat. De rest is niet ter zake doende aankleding. Het is een one-issue beweging van beperkte omvang, zonder verdere ideeën, die slechts hamert op kreten als 'Nederland voor de Nederlanders' of 'stop de vreemdelingenstroom'.

2

Iedere reclame-adviseur zal de Centruumpartij(en) een dikke voldoende geven voor het feit dat zo'n beetje heel Nederland weet waar ze voor staan. Ze zijn 'tegen de buitenlanders' en het is de afgelopen tien jaar goed gelukt om dat duidelijk te maken. Reclame-technisch bezien hebben ze dus een goeie naamsbekendheid.

Iedere organisatiedeskundige daarentegen zal echter somber zijn duim omlaag steken als hij het zootje ongeregeld in ogenschouw neemt. Het is de CP, evenmin als CD en CP'86 niet gelukt om ook maar iets wat op een politieke partij lijkt op poten te zetten. Ze hebben geen kader en geen contact met de achterban.

3

Geen partij in Nederland heeft de afgelopen tien jaar zoveel ruzies en schandalen binnen haar gelederen gekend. Geholpen door de anti-racisme beweging en een aantal journalisten heeft de Centruumpartij midden jaren tachtig toch vooral zichzelf weten op te blazen. Janmaat vloog als een van de eersten de laan uit omdat hij zijn amoureuze kippedrift botvierde op de vrouw van de toenmalige partijvoorzitter. Het is eigenlijk allemaal te banaal voor woorden. Financieel gerommel, gesjoemel met handtekeningen onder kandida-

tenlijsten en zelfs met kandidaten, massale royementen, infiltraties, BVD-bezoek, gerechtelijke veroordelingen, partijscheuring, faillissement: er zijn weinig politieke partijen in Nederland en omstreken die hen dat na kunnen doen.

4

De twee restanten van wat eens de Centruumpartij was, de Centrumdemokraten en de CP'86, verschillen ideologisch niet zo erg veel van elkaar. Hooguit zou je kunnen zeggen dat de club van Janmaat, de CD, het allemaal wat minder radikaal zegt, of durft te zeggen. De CD richt zich in haar propaganda bijna zonder uitzondering tegen de allochtonen en de multikulturele samenleving. De club van Beaux en Peree, de CP'86, wil

1982. Janmaat wordt op de schouders genomen als bekend wordt dat de Centruumpartij een zetel in de Tweede Kamer heeft behaald.

nog wel regelmatig onversneden rechtsradikaal, en ook antisemistisch uit de hoek komen. Ze hebben het over de 'nationale revolutie' en maakten zich in het verleden druk over zaken als de – in hun ogen onterechte – gevangenschap van Rudolph Hess en de veroordeling van oorlogsmisdadiger Demjanjuk. Daar zul je Janmaat niet over horen. Overigens: ondanks alle pogingen om weer een fusie tot stand te brengen tussen CD en CP'86 – hun gescheiden optrekken heeft ze bij de afgelopen verkiezingen twee gemeenteraadszetels gekost – kunnen zij meestal elkaars bloed wel drinken.

5

Begin jaren tachtig werd de Centruumpartij vaak omschreven als een 'doktorandussenpartij', een kwalifikatie die nu niet of nauwelijks meer van toepassing is. Er lopen in het actieve deel van de CD en CP'86 bijna geen mensen meer rond met een normale baan of positie in de maatschappij. Leraren, agenten of ambtenaren hebben het voor gezien gehouden: een carrière binnen de Centrumpolitiek betekende en betekent een hoop gelazer. Het zijn partijtjes voor maatschappelijke out-casts.

6

Konstant is evenwel het neo-nazi-element gebleven binnen de Centrumstroming. Vanaf het prille begin oefende de Centruumpartij een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op de categorie 'onverbeterlijken'. En dat is nog steeds het geval. Het bewijs daarvoor leveren types als John Morren (CD), voormalig gowleider van de Vikingjeugd, Richard van der Plas (CD), actief in het Aktiefront Nationaal Socialisten, Steward Mordaunt (CP'86), voormalig leider van het neonazistische Jongeren Front Nederland. Het zegt alles over de beide partijen dat dit soort mensen boven komt drijven en bovendien God bertert nog in vertegenwoordigende raden gekozen worden ook.

7

Het Franse Front National demonstreert op gezette tijden met vele tienduizenden door de straten van Parijs. Schönhuber weet in Beieren met gemak een forse hal vol te krijgen, het Vlaams Blok zet regelmatig de straten van Antwerpen op zijn kop. En CD en CP'86? Die folderen slechts en dan nog vaak in het

geniep bij nacht en ontij – als de bouwers slapen. Vergeleken met de ons omringende landen mogen we ons gelukkig prijzen dat de racistische politieke partijen in Nederland niet of nauwelijks in het openbaar kunnen of durven vergaderen, demonstreren of manifesteren. Dat moet zo blijven.

8

Janmaat himself is een redelijk goede garantie dat de Centrumdemocraten niet al te groot zullen groeien. Hij is de vleesgeworden rancuneuze racistische burgerman, in geen enkel opzicht charismatisch en meer dan gemiddeld paranoïde. Janmaat is wellicht slim, maar hij heeft weinig politieke feeling. En hij duldt niemand naast zich.

9

Op dit moment woedt in en tussen de fracties in negen gemeenteraden weer de discussie: hoe gaan we om met die lui? Doodzwijgen of niet? Dit is niet de juiste discussie. Deze partijen moeten bestreden worden. Het zijn racistische partijen die in de politiek niet thuis horen. Ze moeten juridisch aangepakt worden als ze de wet overtreden. Als CD-ers of CP'86-ers in de raden racistische of diskriminerende taal uitslaan – en dat zal zeker vanaf 1 mei vaker gebeuren – moet hen het woord worden ontnomen. Ze moeten in en buiten de gemeenteraden niet de kans krijgen om te functioneren als normale politieke partijen. Daar gaat het om.

10

Maar het grote probleem voor de komende vier jaar is echter niet dat vijftiental racistische raadsleden. Die zijn waarschijnlijk uitermate vervelend, doch blijven te overzien. Het echte probleem – en dat niet alleen voor de dames en heren politici – is evenwel om zodanige ideeën te ontwikkelen, wegen

Demonstratie op het Binnenhof tegen Janmaat's installatie als Tweede Kamer-lid.

te vinden en een beleid te voeren, dat over vier jaar de kiezers in de grootste steden – zoals Betondorp in Amsterdam en Vrederust in Den Haag – niet meer een racistische stem uitbrengen. Daar moet alle creativiteit in gaan zitten.

Sjaak van Arkel

(Overname uit AFDRUK, tijdschrift tegen fascisme en discriminatie, nr. 57, april/mei 1990).

Waakzaamheid, hoezo?

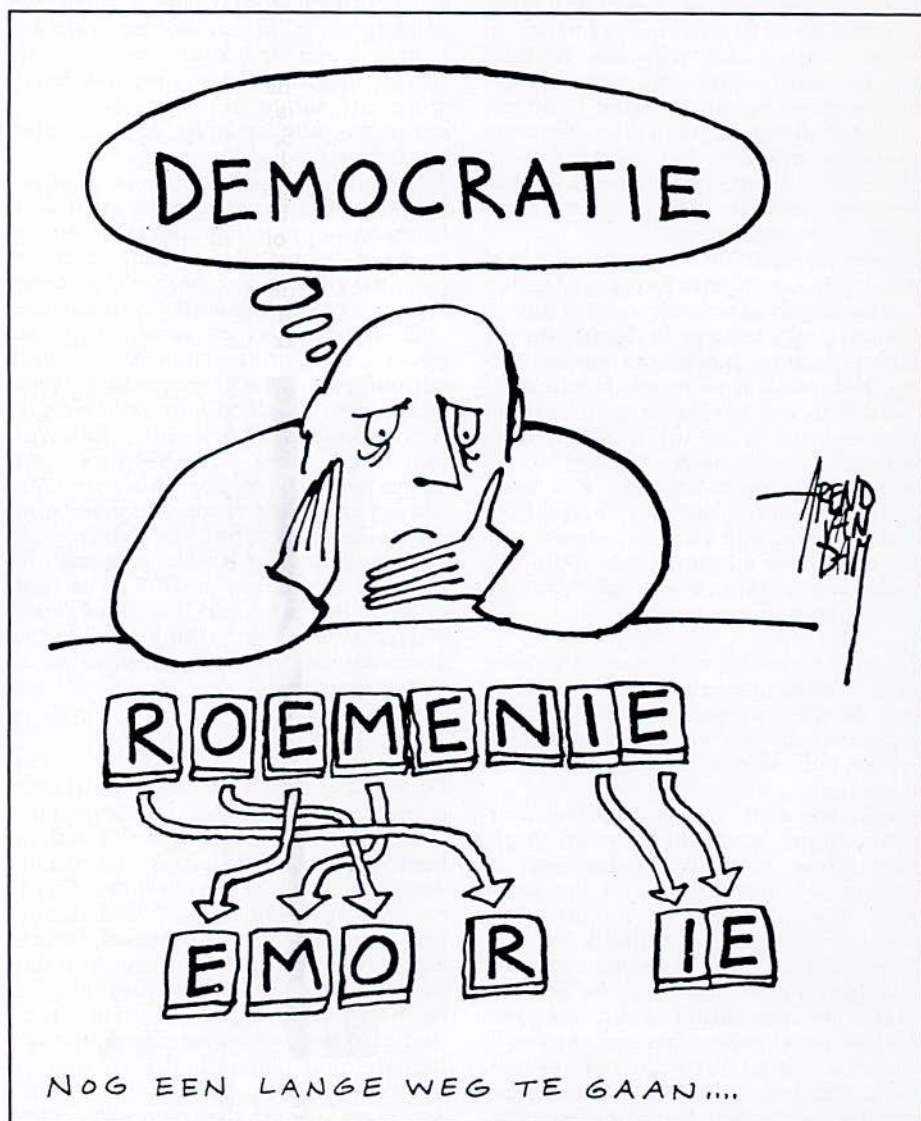
Het IJzeren Gordijn is met een ruk neergehaald. Oosteuropese landen bevrijden zich in hoog tempo van de alleenheerschappij van de communistische partij. In de meeste Oosteuropese landen is de geboorte van de nieuwe tijd tot nog toe verlopen op een wijze die we enige tijd geleden niet voor mogelijk hielden.

Weliswaar is Joegoslavië, net zoals Roemenië, nog volop verwickeld in een proces van heroriëntatie, maar de verwachting is dat men ook daar de overgang naar een westers systeem zal willen maken.

Betekent dat dat de Koude Oorlog nu ineens voorbij is? Het lijkt er wel op. Maar dat is geen reden om onze waakzaamheid te laten varen.

Nu er alom openheid komt over de situatie in de Oosteuropese landen, wordt ook steeds duidelijker dat de situatie voor minderheden in die landen buitengewoon slecht is (o.a. steeds meer Joodse Russen die naar Israël emigreren).

Maar ook in het Westen worden we de laatste tijd geteisterd door een aantal anti-semitische incidenten. Soms lijkt het alsof we terug gaan in de tijd. Juist nu we net hebben herdacht dat wij 45 jaar geleden in Holland werden bevrijd van het Duitse juk, van het nazisme, het

fascisme, zien we een herleving van die gedachten die je zou kunnen omschrijven als primitieve vormen van nationalisme.

Gevaarlijke ontwikkelingen

Als we kijken naar de uitslag van de laatste gemeenteraadsverkiezingen in ons land, dan kunnen we niet anders dan konstateren dat de Centrum-democraten en de Centruumpartij winst geboekt hebben. Alleen al in Amsterdam hebben 19.000 mensen op deze partijen gestemd. Beide partijen kenmerken zich door een anti-democratische instelling en een denken dat ingaat tegen de geestelijke vrijheid en verdraagzaamheid van de medeburgers. De vraag is natuurlijk wat we kunnen doen tegen deze ontwikkelingen?

Als we in Het Parool van 2 mei j.l. lezen, dat op het eerste congres dat extreemistisch rechtse partijen in Warschau hielden, er als 'vanouds' met een forse vechtpartij werd begonnen tussen rechts en links radicale jongeren, dan vragen we ons toch echt af: is het goed dat het communisme de macht niet meer heeft in Polen of heeft het alleen maar als dekmantel gediend, is alles gewoon doorgeslagen? En op datzelfde congres stonden stands, waar felle anti-semitische lectuur werd aangeboden. Net zoals in ons land is het ook in Polen gebruik dat politieke partijen streven naar verbreiding van hun gedachtengoed en dat betekent in dit geval dat wanneer mensen daar stemmen op deze partijen ze het blijkbaar eens zijn met het anti-semitisme dat deze partijen voorstaan. Dat is een zeer gevaarlijke ontwikkeling.

Daarnaast hebben we nog maar kort geleden in een aantal Europese landen te maken gehad met een aantal gevallen van grafschennis. In de meeste gevallen ging het hierbij om Joodse graven. Het meest weerzinwekkende voorbeeld was wel het Zuidfranse Carpentras, een plaats die ligt in een district waar 30% van de mensen bij de laatste verkiezingen op meneer Le Pen heeft gestemd, iemand die niet bepaald bekend staat om zijn vriendschap voor Joden of andere minderheden. Gelukkig hebben ook zeer velen in Frankrijk daartegen geïntereesseerd.

Nu er in verschillende gemeenteraden meer Centrum-democraten en leden van de Centruumpartij zitting hebben genomen, dienen we ons af te vragen wat we kunnen doen om hun invloed in te perken.

Moeten we, zoals vier jaar lang ten aanzien van het kamerlid Janmaat is gedaan, deze mensen doodzwijgen of moeten we juist met ze in discussie gaan? (zie ook punt 9 van het artikel op pag. 12). Inmiddels is duidelijk dat in de Tweede Kamer politici hebben gekozen voor het laatste en ook in de Amsterdamse gemeenteraad is dat het idee. Het gevaar van deze mensen serieus te nemen is echter, dat je dan in feite meewerkt aan het ondermijnen van de democratie, want wat Centrum-democra-

ten en de Centruumpartij gemeen hebben is dat ze er op uit zijn om onze democratie van binnenuit te ondermijnen en uiteindelijk weg te vagen om fascistoiden denkbelden te kunnen verwezenlijken.

Jaren '30

De Amsterdamse burgemeester Ed van Thijn heeft in zijn - m.i. goede - toespraak bij de installatie van de nieuwe raadsleden gewezen naar de jaren dertig. Hij haakte in zijn toespraak aan bij de oratie van de staatsrechtgeleerde Van den Bergh uit 1936 en zei daarover: "In zijn rede, die de titel droeg 'De democratische staat en de niet-democratische partijen' bestrijdt hij de stelling, dat het wezen van de democratie zou inhouden dat ook degenen die haar om zeep zouden willen helpen, daartoe een eerlijke kans zouden moeten krijgen. Er van uitgaande, dat democratie meer is dan een systeem van besluitvorming bij meerderheid (van vijftig procent plus één), dat democratie ook drager is van onaantastbare beginselen van geestelijke vrijheid en verdraagzaamheid en daarmee onverbrekkelijk verbonden - ieders gelijkheid voor de wet, kan men niet anders dan zich teweerstellen tegen partijen, die deze pijlers van ons democratisch staatsbestel wensen aan te tasten. (...) Er kan een moment komen dat een democratie zichzelf, als puntje bij paaltje komt, met niet-democratische middelen tegen niet-democratische groepen mag, ja zelfs moet verdedigen.

Maar zelfs Van den Bergh, een betrouwbare eenling in die dagen, achtte zulke middelen toen nog niet aan de orde en bleef - zo zei hij - vertrouwen op het gezonde verstand en het zedelijk besef van de overgrote meerderheid van ons volk. Een verbod, zo vond hij, is pas opportuun 'als ons gemeenschappelijk cultuurbezit wordt aangetast, onze rechtsstaat wordt ondermijnd en de tyrannie ons hart doorwondt', aldus Van den Bergh anno 1936. Het grote probleem echter bij dit soort fundamentele afwegingen is de vraag: wanneer komt dat puntje bij paaltje? Vier jaar later, in 1940, was het in Nederland te laat. En het was überhaupt in 1936 al te laat, gelet op het feit dat in Duitsland de nationaal-socialisten drie jaar eerder langs democratische weg aan de macht gekomen waren."

Sociale vernieuwing

De vraag is natuurlijk hoe je kunt bepalen wanneer de tijd gekomen is om naar 'harde' middelen te grijpen. Tenslotte heeft de overheid de taak om de vrijheid van de burgers te beschermen. En als die vrijheid fundamenteel wordt aangetast, dan dient zij in te grijpen. Daarin ben ik het volledig eens met Van den Bergh. Alleen, je moet wel altijd eerst naar de omstandigheden kijken. In de dertiger jaren was er een duidelijke oorlogsdreiging. Thans is die dreiging in Europa juist aan het afnemen. Maar wat doen we aan de opmars van ultra

rechts? Wat doen we met dubieuze partijen, die er op uit zijn spanningen tussen bevolkingsgroepen aan te wakkeren?

Als humanisten staan we voor de opgave met kracht van argumenten en in alle openheid de strijd te leveren tegen elke vorm van onverdraagzaamheid. Dat betekent dat we in de politiek de pijlers van ons democratisch bestel, geestelijke vrijheid en verdraagzaamheid en gelijkheid voor de wet, met kracht moeten verdedigen tegenover hen die bepaalde bevolkingsgroepen (Joden, allochtonen, homo's, zigeuners) willen uitsluiten. Het betekent echter ook dat we spanningen tussen bevolkingsgroepen onderling, tussen werkenden en niet-werkenden, te lijf zullen moeten gaan. Die spanningen vormen de voedingsbodem voor racisme en discriminatie. Aan symptoombestrijding alleen hebben we niets. Aan enkel waakzaamheid ook niet. Er rust dus een zware verantwoordelijkheid op de schouders van onze sociale vernieuwers. Maar hun verantwoordelijkheid is ook de onze.

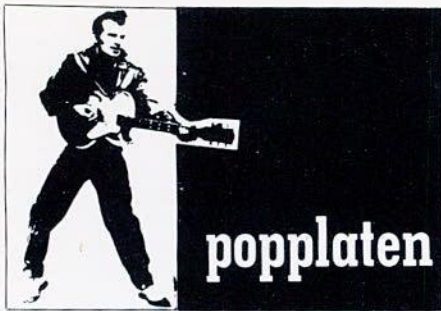
Blijf niet aan de kant staan!

Kees Roza

Geniale onzin

Voor de liefhebbers van het tekenwerk van Kamagurka opnieuw goed nieuws. Maakten wij in het mei-nummer melding van een nieuw album (Lava-TV) van deze meester van de 'geniale onzin', thans kunnen wij zijn fans verblijden met de mededeling dat de eerste twee albums van deze Vlaamse tekenaar zijn herdrukt. Het gaat om de uit resp. 1978 en 1979 daterende gebundelde cartoons en strips 'Het ruikt hier naar onzin' en 'Bert maakt het gezellig'. De totaal herziene uitgaven, die nog niets aan kracht hebben verloren, verschenen bij De Harmonie te Amsterdam. De prijs van beide albums bedraagt f 9,90. (WH)

Eind mei vond in Amsterdam een grote conferentie, de 'International Music and Media Conference', plaats. Hieraan namen enkele honderden mensen uit de muziekindustrie en de mediawereld deel. Verschillende platenmaatschappijen namen de gelegenheid te baat om hun nieuw talent te presenteren. In deze speciale aflevering van popplaten brengen we een drietal groepen voor het voetlicht die in het kader van het IM&MC in Amsterdamse clubs optraden.

World Party - Goobye Jumbo

De groep World Party is opgebouwd rond de Welshman Karl Wallinger. Hij maakte van 1983 tot 1986 deel uit van de in ons land bijzonder succesvolle groep the Waterboys. Natuurlijk Wallinger besloot echter na vier jaar Waterboys zijn eigen weg te laten gaan en startte het project World Party. In 1986 verscheen de eerste elpee onder de titel 'Private Revolution', met daarop de ook in Nederland regelmatig gedraaide single 'Ship of Fools'.

Karl Wallinger/World Party

Onlangs verscheen World Party's nieuwe album 'Goodbye Jumbo' (Ensign/Chrysalis). Wallinger en consorten waren in Amsterdam om tijdens hun voorlopig enige optreden op het Europese continent het materiaal van Goodbye Jumbo 'live' te presenteren. Hun optreden vond plaats in de Amsterdamse 'house-tempel' Roxy. De groep liet een prima indruk achter. Het album 'Goodbye Jumbo' is van uitzonderlijke klasse. De muziek op het album vormt een aangename samensmelting van een groot aantal popstijlen uit de afgelopen decennia. Toch is er geen moment sprake van imitatie. Het gaat om aangename

pakkende, melodieuze popsongs. Als belangrijke invloeden kunnen genoemd worden John Lennon, the Beatles, Bob Dylan, Van Morrison, the Rolling Stones en in een enkel geval Prince. Wallinger is zich overduidelijk bewust van zijn invloeden en citeert zijn voorbeelden naar hartelust. In 'Way Down Now' herkennen we het koortje uit 'Sympathy for the Devil' van de Stones en in 'When the Rainbow Comes' duikt 'Please Mr. Postman' van the Beatles op. De zang in 'Ain't Gonna Come Down' doet denken aan Prince, terwijl in 'Take it Up' Bob Dylan en Van Morrison elkaar ontmoeten. Het nummer 'Put the Message in the Box' moet bij voldoende steun van de Hilversumse platenraaiers een hit kunnen worden.

Samen met artiesten als Lenny Kravitz en the House of Love kan World Party beschouwd worden als een exponent van een nieuwe golf die de poperfenis van de laatste drie decennia samensmelt in een eigen nieuwe, maar tegelijkertijd vertrouwde sound. Dat mondt dan uit in prachtige werkstukken als 'Goodbye Jumbo'.

Dance with a Stranger - Fool's Paradise

Noorwegen is niet echt een land waar de grote popacts vandaan komen. De enige Noorse band die de laatste jaren internationaal succes boekte was A-Ha. Een op zijn minst veelbelovende nieuwe groep uit dit land is de viermansformatie Dance with a Stranger. Haar tweede album 'Fool's Paradise' (RCA/BMG) bevat een forse dosis eigentijdse rhythm and blues muziek. De argeloze luisteraar zal onmogelijk de Noorse afkomst van de band kunnen raden. De sound is overduidelijk Amerikaans. Het ongepolijste stemgeluid van zanger Olvind Elgenes is in sterke mate bepalend voor de sound van Dance with a Stranger en houdt het midden tussen de stemmen van Don Dixon en Frankie Miller. Op het album wordt 'Elg' ondersteund door gitaar, drums, keyboards en een vrouwelijk achtergrondkoortje. Veel moderne rhythm and blues bands ontbreekt het aan goed songmateriaal. Dance with a Stranger kent dit probleem niet. Het viertal Vikingen heeft ook wat dit betreft de zaak goed op orde. 'Fool's Paradise' bevat een aangename mix van ballads en uptempo nummers. Van de ballads maakt met name het nummer 'Show What You've Got' indruk. Van de snellere nummers verdient het openingsnummer 'Do What

Dance with a Stranger

You Wanna Do' aparte vermelding. De single 'Invisible Man' is een aangename 'catchy popsong'. In Noorwegen heeft Dance with a Stranger inmiddels al meer dan 200.000 exemplaren van het album Fool's Paradise aan de man c.q. de vrouw weten te brengen.

Ook op het podium staat de band zijn mannetje. Tijdens het optreden in Paradiso bleek Dance with a Stranger in staat het geluid van het album op de Bühne helemaal waar te maken. De band kan inmiddels bogen op heel wat podiumervaring. In Oslo verzorgden ze het voorprogramma van Tina Turner voor een 40.000 koppig publiek.

The Creeps - Blue Tomato

Ook uit Scandinavië, maar dan uit Zweden, komen the Creeps (de griezels). Aan hen valt de ondankbare taak toe om het succes van de eveneens Zweedse formatie 'Roxette' te evenaren. In het kader van het IM&MC werd de band aangekondigd als 'the hottest Swedish band since Abba'. The Creeps zijn een viertal Zweedse psychedelische post-punkers, op het podium getooid in bloemenhemden en broeken met wijde pijpen, soms gecombineerd met een gluisperig snorretje of sikje. Hun debuutalbum heet 'Blue Tomato' (WEA) en bevat een elftal stukken die variëren van funky nummers (Way Cool) tot snelle rock-songs (Right Back on Track) en rustige ballads à la Style Council (I'm Gone, My

THE CREEPS

Girl). Nadrukkelijk aanwezig in de muziek van the Creeps is een orgeltje, dat zorgt voor een onmiskenbaar soul-geluid. De muziek op Blue Tomato ligt makkelijk in het gehoor, maar is tegelijkertijd direct, origineel en swingend. Internationaal commercieel succes lijkt in het verschiet te liggen. In Zweden zijn inmiddels al meer dan 115.000 exemplaren van het album verkocht. Het muziektelevisie-station MTV heeft de videoclip van de single 'I Like it' opgepikt en regelmatig via satelliet over Europa uitgestraald. MTV was in Amsterdam aanwezig om een concert van the Creeps te registreren. We zullen in de toekomst ongetwijfeld nog vaker van deze band horen.

Paul Rutten

White Hunter, Black Heart

Clint Eastwood verrast opnieuw

Of hij nu regisseert, produceert en ook nog de hoofdrol speelt, of dat hij alleen achter de schermen de touwtjes in handen heeft, Clint Eastwood maakt met het klimmen der jaren steeds betere films. Het wordt voortdurend onbegrijpelijk dat een man die een gevoelige jazzfilm als 'Bird', een nostalgische country- en westernfilm als 'Honky Tonk Man' en nu weer een onorthodoxe biografie als 'White Hunter, Black Heart' kan afleveren, zich ooit heeft bezondigd aan gewelddadige rolprenten als bijvoorbeeld de Dirty Harry-serie. Eastwood is een man vol verrassingen. Achter dat vrij gewone Amerikaanse cowboygezicht gaat een man schuil die diep nadenkt over de dingen, die gevoel voor schoonheid en voor details heeft, en die elke keer opnieuw de sfeer van de films die hij regisseert, haarfijn weet te treffen.

In 'White Hunter, Black Heart' heeft Eastwood zich tot taak gesteld de ongewone biografie te verfilmen die Peter Viertel, vriend en biograaf van John Huston, maakte over de periode waarin Huston de legendarische avonturenfilm 'The African Queen' opnam. Hij reisde

daarvoor met cast en crew naar Afrika, om iedereen vervolgens weken aan hun lot over te laten. Hij had zich tot doel gesteld om eens in zijn leven een olifant te schieten, en de filmproductie gebruikte hij als middel om in Afrika te belanden zonder dat het hem zelf geld

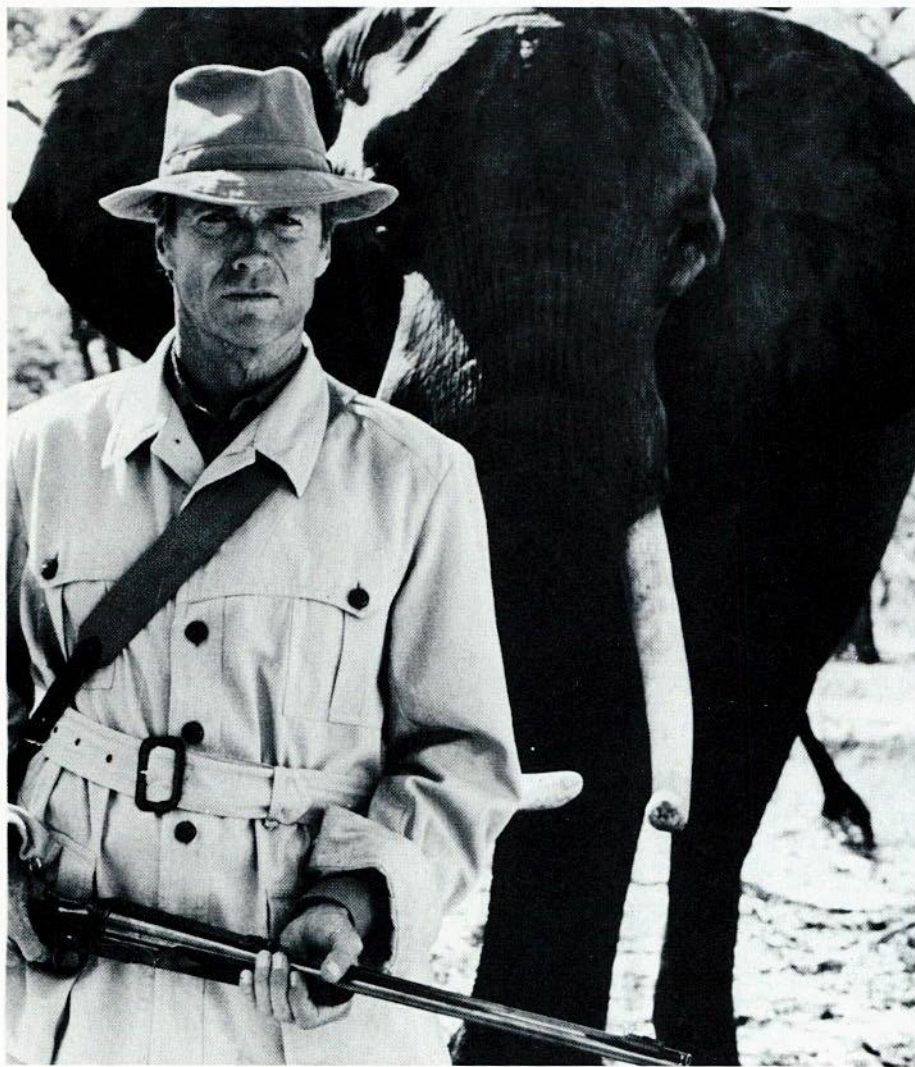
kostte. Wanneer de uiteindelijke confrontatie met de olifanten anders verloopt dan hij zich had voorgesteld, trekt hij daar een levensles uit, die hij onmiddellijk toepast in zijn gewone leven. Het slot van het script voor 'The African Queen', dat hij zelf aanvankelijk tamelijk grimmig had willen maken, wijzigt hij op aanraden van Viertel in een einde dat meer overeenkomt met de sfeer van het voorafgaande verhaal.

Aan het begin van de film zien we John Wilson, zoals de hoofdpersoon wordt genoemd, met zijn biograaf in z'n enorme landhuis in Engeland (Huston woonde zelf jarenlang in Ierland). Ze bespreken het scenario voor 'The African Queen' en uit allerlei kleinigheden blijkt dat ze elkaar zeer na staan. In het begin is dat een raadsel, want Wilson is een zeldzaam egocentrische man, die uitsluitend vanuit zichzelf leeft, vrouwen absoluut niet serieus neemt en er bijna megalomane denkbeelden op na houdt. Wilson is eigengereid, heeft een grenzeloze fantasie en vindt dat hij rechten heeft op grond van die fantasie. Hij is een geboren leider, een man die in elk gezelschap binnen korte tijd het middelpunt vormt, zonder dat hij daar moeite voor hoeft te doen. Maar niet bijster sympathiek.

Naarmate de film vordert, weet Clint Eastwood echter te bereiken dat Wilson's karakter steeds meer nuanceren krijgt. Zijn durf en zijn gevoel voor avontuur komen in een aantal situaties op een innemende manier aan het licht en al maakt hij mensen die minder moedig zijn dan hij af en toe belachelijk, zijn eigen grote geest komt steeds meer aan de oppervlakte. Wanneer het gezelschap eenmaal in Afrika is, vindt hij zich verschrikkelijk op over de manier waarop een blanke hotelhouder zijn zwarte personeel behandelt. Hij daagt de man zelfs uit tot een handgemeen, dat hij verliest. Toch slaagt hij erin om moreel gesproken als winnaar uit de strijd te voorschijn te komen en hij is blij dat hij voor zijn overtuiging heeft geknokt.

Later krijgt hij woorden met een blanke gaste uit het hotel, die een verstokte anti-semiet blijkt te zijn. Zoals Wilson haar in gezelschap op haar nummer zet, is even doeltreffend als verschrikkelijk. Wanneer de cast voor 'The African Queen' is gearriveerd, denkt iedereen dat de opnamen eindelijk kunnen beginnen. Maar juist dan heeft Wilson kennis gemaakt met Kivu, een lokale spoorzoeker die zegt dat hij hem naar een kudde olifanten kan brengen. En Wilson laat Katherine Hepburn, Humphrey Bogart en diens bruid Lauren Bacall rustig in de steek om zijn ideaal na te jagen, een ideaal dat nooit verwezenlijkt wordt...

Clint Eastwood heeft de legendarische John Huston goed bestudeerd. Hij heeft dezelfde elegante gebaren, hoewel hij een lange en logge man moet voorstel-

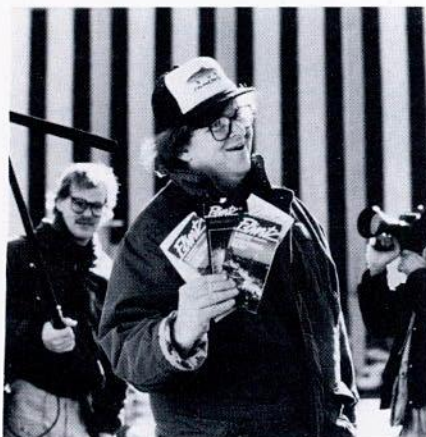
Clint Eastwood in 'White Hunter, Black Heart', die hij ook produceerde en regisseerde.

film in 't kort

Roger and me

Dat een documentaire over de hele wereld een triomftocht maakt, is een klein wonder.

In **Roger and Me** zien we hoe een Amerikaanse stad, Flint in Michigan, ten onder gaat als het bedrijf waar een groot deel van de bevolking werkt, wordt gesloten. General Motors werd ooit gestart in Flint en was jarenlang letterlijk de motor waar de stad door werd aangedreven. Maar toen de hoogste direc-

Michael Moore in zijn eigen film 'Roger and Me'

teur, Roger Smith, besloot om dat moederbedrijf te sluiten en, vanwege de goedkopere arbeidskrachten, in andere Amerikaanse staten nieuwe bedrijven te openen, zakte de economie als een kaartenhuis in elkaar. Michael Moore,

de maker van de film, is zelf afkomstig uit Flint en besloot om deze voor hem onbegrijpelijke en ook onmenselijke manier van handelen op film vast te leggen. Hij stelde zich tot taak om Roger Smith persoonlijk om opheldering te vragen. Het kost hem drie jaar voor hij eindelijk oog in oog met de machtige Smith staat en in feite is dat een ontgoocheling. Want Smith heeft natuurlijk absoluut geen begrip voor de ellende in Flint, waar de deurwaarder die arme mensen uit hun huis moet zetten de enige is die overuren maakt. Ondanks de schandelijke situatie die in 'Roger and Me' aan de kaak wordt gesteld, heeft Moore er toch een geestige, zij het natuurlijk wrange produktie van weten te maken. Alle pogingen van het gemeentebestuur om Flint nieuw leven in te blazen liepen stuk, maar dat leverde desondanks een hele serie groteske en amusante scènes op. Een film waar Ronald Reagan ook eens heen zou moeten, samen met Maggie Thatcher...

Reunion

Een stukje zware kost tussen het vele zomerwerk van deze tijd, maar wel een film die de goede verstaander bij zal blijven is **Reunion** van Jerry Schatzberg. Nu de extreem-rechtse politieke partijen allerwegen terrein aan het winnen zijn, kan een film over de jaren voor de oorlog in Duitsland geen kwaad. De film vertelt over de hechte vriendschap tussen Hans Strauss, zoon van een Joodse arts in Stuttgart, en Konradin von Lohenburg, kind van anti-semitische aristocraten. Het nazisme rukt op en de ouders van Hans sturen hun zoon naar Amerika, voordat ze samen zelfmoord plegen. Hans komt ruim een halve eeuw later terug om uit te zoeken wat er van zijn voormalige vriend is geworden. Het antwoord schenkt hem althans een heel klein beetje bevrediging. Jason Robards als de oude, genaturaliseerde Amerikaan die nu Henry Strauss

Martin Scorsese als Vincent van Gogh in 'Dreams' van Akira Kurosawa

heet, speelt een schitterende, berustende rol als de jurist om wie alles draait. Bijrollen worden minstens zo goed bezet, en de prachtige sfeer en de trefzeker gekozen locaties doen de rest.

Dreams

Als een soort optelsom van zijn hele kunstenaarschap maakte de nu 81-jarige Japanse regisseur Akira Kurosawa, met Steven Spielberg als degene die hem 'presenteert' aan de wereld, zijn achtjarige jongensdroom: **Dreams**. "Volgens mij zijn dromen de wanhopige verlangens die de mens in zijn diepste onderbewustzijn koestert als hij wakker is. Ze komen als hij slaapt tevoorschijn en nemen in zijn hoofd de vorm aan van dingen die echt gebeuren", verklaart Kurosawa. In acht korte episodes vertelt hij wat hem diep in z'n onderbewustzijn bezighoudt, en dat is een variëteit aan vaak zeer poëtische, maar soms ook angstaanjagende gedachten. Een kleine jongen bespiedt de optocht van een groep vossen en hoort van zijn moeder dat hij daarmee een grote fout heeft begaan. In een ander hoofdstuk zoekt een klein kind naar de perzikboomgaard die is omgehakt en die hij uiteindelijk nog één keer in volle glorie te zien krijgt. Vooral in deze beide episodes komen de echte dromers onder het publiek aan hun trekken, want Kurosawa laat zich volkomen gaan in een pracht aan kleuren en kostuums, en maakt daarmee diepe indruk. In andere episodes komen zijn afkeer van atoomwapens van lucht- en watervervuiling

Scène uit 'Reunion', naar een script van Harold Pinter

en van oorlog in een al even imponerende vorm aan de orde. Een grapje maakt hij met het hoofdstuk waarin hij Vincent van Gogh laat opdrijven in de figuur van regisseur Martin Scorsese. Vooral de special effects in dit gedeelte zijn heel creatief toegepast. Al zal Kurosawa met speelfilms als 'Derzu Uzala', 'Kagemusha' of 'Ran' misschien een sterkere indruk achterlaten dan met z'n soms wat speelse 'Dreams', als staalkaart van zijn veelzijdig kunstenaarschap voldoet de film uitstekend.

L. v. O.

Leo van Opzeeland

PRIMA PLEK !
DAAR DE TLV-PLOEG,
EN DAN HIER HET
MAG-KOPP. E. L.

TE
WE ZYN OP
VAKANTIE!

Overbodig dier

Ik heb zes kippen, maar geen haan. Heel vroeger heb ik ook een haan gehad, maar die heb ik weggegeven aan iemand die dacht dat je een haan bij kippen moest zetten om eieren te krijgen. Dat is niet zo. Een haan is alleen nodig als je wilt dat je kippen eieren leggen met zo'n bloederig sliertje erin. Nu, dat wil ik niet, en ik heb ook een hekel aan hanegekraai.

Vanuit het raam van mijn logeerkamer kan ik in de tuin van de burens kijken. Deze burens hebben een paar perkjes met verschillende dieren, onder andere een perkje met tien kippen en twee hanen, een grote en een kleine. Van het gekraai heb ik geen last, want zelf slaap ik aan de andere kant van het

huis. Maar nu is de kwestie dat de kleinste van de twee hanen soms over de omheining springt om een bezoek te brengen aan mijn kippen.

Dat wil ik niet. Op die manier krijg ik sliertjes in mijn eieren, en bovendien gaat die haan onder mijn raam staan kraaien. Dus als ik hem betrap in mijn tuin, stuur ik mijn hond op hem af om hem te vangen.

Mijn hond doet dat met zijn lippen. De haan krijgt een rolberoerte van schrik, maar er gebeurt niets ergs. Uiteindelijk laat hij zich door mij tussen de lippen van mijn hond vandaan pakken en kan ik hem terugzetten over de omheining. Als hij weer in zijn eigen perkje is, komen de kippen direct om hem heen staan. Hij moet vertellen wat hij heeft meegemaakt en hoe zijn veren zo in de war komen.

Maar de andere haan, de grootste, vindt het niet leuk als de kleine zoveel aandacht krijgt. Hij komt met dreunende stap naderbij. „Aan het werk iedereen“, roept hij, „geen gepraat, eieren leggen.“ De dames draaien zich gehoorzaam om. „Heb je me niet gehoord?“, zegt de grote haan tegen de kleine. „Jawel, meneer“, zegt de kleine, „maar eh...“ Hij buigt zijn hoofd. „Ik eh... ik kan geen eieren leggen, ik weet

niet hoe dat...“

„Wel verdraaid“, zegt de grote haan, „wat krijgen we nou! Wat ben jij nou voor een kip!“ De kleinste haan haalt zijn schouders op. Volgens hemzelf is hij een haan, maar dat durft hij niet te zeggen, want dan wordt de grote helemaal razend. „Misschien ben je wel een gans“, zegt de grote haan, „spring maar eens over die omheining daar. Ga eens aan de dames gans vragen of je misschien een gans bent.“

De kleine haan zucht, neemt een aanloop en springt in het ganzeperk, midden tussen vier vuilwitte, oergemene kanjers van ganzen met van die enge slangekoppen. Het haantje rent heen en weer, ondertussen luid roepend van pardon, pardon, ik zal zo weer vertrekken dames gans, als ik even over uw omheining mag klimmen kan ik aan de dames dwerggeit vragen of ik daar misschien mag logeren.

Een haan is op zichzelf al een tamelijk nutteloos dier, maar dit kleine haantje is echt wel het toppunt van overbodigheid.

Tom Pauha

gedicht

Kort geleden kwamen de verzamelde liedjes van Freek de Jonge uit; titel van de bundel: 'Iets rijmt op niets'.

In een nawoord probeert De Jonge het verschil aan te geven tussen een liedje en een gedicht: 'Een gedicht is mijns inziens introvertter dan een liedje. Omdat de be-

tekenis niet na een keer lezen of horen doorgond hoeft te worden, wat bij een liedje bijna een voorwaarde is, kan de dichter dieper gaan.'

Ik kan mij wel vinden in deze omschrijving, maar ook wanneer dat niet het geval zou zijn, zou ik er geen been in zien om een liedje van Freek de Jonge, en zeker het hier afgedrukte 'Mayonaise', toch onder het kopje gedicht te plaatsen.

De bundel is een groot feest, zeker voor de aanhangers van Neerlands Hoop en Freek de Jonge in het bijzonder. De liedjes beslaan de periode 1967-1990. De bundel valt eigenlijk in twee delen uiteen: de liedjes uit de Neerlands Hoop-periode (juni 1968-december 1979) en het solo-tijdperk van De Jonge (uit de pre-Neerlands Hoop-periode één enkel liedje: 'Merck toch uw zerck').

Ik heb met veel genoegen de oude suc-

cesnummers weer zitten lezen: o.a. 'Als hij terugkomt uit de oorlog', 'De ballade van Jan Lul', 'De harde waarheid', 'Kijk dat is Kees', 'Vrolijke soldatenpotpourri no 4', 'Oorlog en vrede' en 'Vijftig gulden meer'. De liedjes variëren van mild, scherp, ingetogen tot zeer uitbundig en kolderiek.

In het nawoord verklaart Freek de Jonge ook zich voorgoed uit de showbusiness terug te trekken. Gelukkig dat er een boek bestaat over tien jaar Neerlands Hoop en dat alle solo-programma's ook in boekvorm zijn vastgelegd. Alleen de verzamelde liedjes ontbraken nog. Daar is nu op uitstekende wijze in voorzien.

Freek de Jonge: Iets rijmt op niets. De Harmonie, Amsterdam 1990. 232 blz. f 29.90. (WH)

Mayonaise

De zure stank is niet te harden
Net zo min als het lawaai
Daar waar ze dagelijks deksels
Op mayonaisepotten draait
Als ze 's middags 5.15
Haar hoge hielen licht
Zitten 6.036 mayonaisepotten
Dicht

Buiten adem nogal stinkend
Naar zweet maar vooral azijn
Springt ze om 5.48
Op haar intercitytrein
Heeft de trein dan geen vertraging
Komt ze om 6.18 aan
Daar de kantoren eerder sluiten
Heeft ze dat ½ uur moeten staan

Ze eet haar prak zonder te proeven
Die avond is het prei
Ze bakt patat
En neemt er automatisch mayonaise bij
Ze gaat die avond niet naar dansles
Te moe en helemaal geen zin
Ze bladert vluchtig door de Viva
Maar er staat voor haar niets in

Vader heeft geen nieuws te melden
Ze is blij als ze naar bed toe mag
Ze ligt er in iets over elfen
Morgen is het weer vroeg dag
De trein de prikklok de kantine
Eens per uur naar het toilet
En ondertussen 6.036 deksels
Klem gezet

Ze sluit steeds hetzelfde aantal
Aan de band voldoet ze goed
Een keer in de maand wat minder
Omdat ze dan wat vaker moet

Uit: Neerlands Hoop Express (1973)

Kunst en sport

"Sport heeft geen betekenis", zo luidt het oordeel van Kees Fens. Er is althans geen betekenis aan te geven en daarom is er geen literatuur mee te maken. "Het duurt anderhalf uur en het is voorbij. Je kunt je ook niet een schitterend gedicht op het monopolyspel voorstellen." Jan Mulder is het oneens met de zeer sportgenegen hoogleraar Fens. Mulders eega kwam thuis, legde haar hoofd uitgeput in de handen en bracht in tegenstelling tot haar gewoonte minutenlang geen woord uit. Ze had een partijje tennis verloren. Van de eega van Dick van Rijn, de oud-radioverslaggever. Mulders vrouw zat op een keukenstoel te snikken. Toen de oud-voetballer dat zag, wist hij: van die tennispartij moet literatuur te maken zijn.

Zolang Jan Mulder zijn trilogie over de categorie vrijetijdsbesteding dames-tennis 3B zaterdagmiddag, afdeling Utrecht niet heeft voltooid, is de stelling van Kees Fens niet werkelijk weerlegd. Martin van Amerongen heeft (met Gerlof Leistra) een poging gedaan; een even ijdele als mislukte poging. Het boek over Gullit is geen literatuur. Het is de vraag wat het dan wel is. Een quasi-sociologische beschouwing? Of toch op de eerste plaats een publiciteitsstunt, vlak voor de WK? Zeer verdacht was, hoe auteur Van Amerongen grote publiciteit wist te verwerven en voortdurend volhield, dat hij iets anders had ondernomen, als hij wérkelijk geld had willen verdienen.

Sport in bloot

Maar goed, dat is de kwestie niet. Het gaat hier om de gespannen voet, waarop literatuur en voetbal met elkaar zouden staan. Ofwel de onmogelijkheid om die entiteit te verenigen. Sterker nog: waarom is een biografie van Johan Neeskens eigenlijk niet te lezen? Waarom zal niemand zich een detective anschaffen, die zich afspeelt op Wimbledon of rond het Wagner-stadion in Amstelveen? Waarom verdwijnt een boekje met tennisverhalen van de literator Kirill Gradov terstond in de rams? Sport wordt dikwijls vergeleken met kunst. Hoe tennissers een bal kunnen raken is soms pure schoonheid. Hoe

Gullit kan bewegen, schieten, koppen en versnellen is letterlijk een kunst. Maar in het woord letterlijk zit 't 'm nu juist. Fens drukt het enigszins onduidelijk uit door te spreken over de betekenisloosheid van sport. Het is eerder zo dat sport zo zichtbaar is, dat het nauwelijks iets te vermoeden overlaat. Sport is bloot en over bloot is ook alleen literatuur geschreven, voor zover er geen foto's van dat bloot bijstonden.

Herkenning

Literatuur, kunst, heeft in de gangbare betekenis meerdere lagen. Zij roept associaties op, ze verwijst, heeft diepere bedoelingen, zoekt naar verklaringen, noodt tot identificatie. Van dat al is bij sport nauwelijks sprake en met die identificatie is het zelfs heel merkwaardig gesteld. Als toeschouwer kun je je identificeren met een (nationale) ploeg, maar naarmate de kwaliteit van het vertoonde hoger is, wordt de herkenning met de prestatie zelf méér belemmerd. Wie kan zich nog voorstellen, dat hij zelf zo gracieus beweegt als een Gullit zonder blessure? Of dat zij zelf de gymnastische perfectie laat zien van een Boginskaja op de evenwichtsbalk? Toch worden pogingen gedaan kunst en sport te verbinden. Slechts in de beeldende kunst lukt dat enigermate. Door de letterlijkheid van sport te 'vervagen', te abstraheren, zijn schilders (of beeldhouwers) soms in staat de schoonheid van de beweging op een overdrachtelijke wijze weer te geven of te accentueren. Zoals een schilder een ballerina tot kunst kan maken, kan een beeldhouwer Gullit karakteriseren. Maar een literaire beschrijving is gedoemd te mislukken. Taalwetenschappers als Appel en Sieckmann hebben dat zeer wel begrepen. In tegenstelling tot Van Amerongen beperken ze zich voor het WK tot aardige boekjes over voetbaltaal. Zonder literaire pretenties.

Lachen en huilen

Misschien kan een enkel gedicht – zoals van Willem Wilmink over Cruyff – de toets der literaire kritiek doorstaan. Wellicht zelfs is een schaarse sportjournalistieke passage lyrisch van hoog gehalte, maar dan nog zit de literatuur louter in de vormgeving, niet in de betekenis. In dat opzicht heeft Fens zeker gelijk. Er is evenwel ook een veel banaler omstandigheid die het aannemelijk maakt, waarom sport niet 'literair' kan zijn: Adri van Tiggelen. Wie hem hoort praten vergaat en vergeet letterlijk elke poëtische aanvechting, ongeacht Oranje's stand van zaken op het scorebord. Van Tiggelen is lachen, huilen of beide. Meer niet.

Hans van Wissen

Voorplaat Sieckmann's 'Voetbalwoordenboek' (fragment). Kunst of onmogelijke kunst?

Een moeilijke wereld

"Wij leven in buitengewone tijden. Het menselijk aanzien van de wereld verandert zo snel, dat niet één van de beschikbare politieke kilometertellers het kan bijhouden", aldus president Vaclav Havel in zijn rede voor het Amerikaanse congres. Stemt het gebeuren in Oost-Europa enerzijds tot verheugen, anderzijds schuilen er toch enige adders onder het gras. Gevreesd moet worden dat een te snel proces van veranderingen zal leiden tot een instabiliteit in Europa die niemand eigenlijk wil en op den duur uiterst moeilijk beheersbaar zal zijn.

Het gedram van de CDU-kanselier Kohl is tekenend voor het feit hoe ver politici bereid zijn te gaan ter meerdere eigen eer en glorie, niet in aanmerking nemend wat de gevolgen van hun haastige gedrijf kunnen zijn. Maar gelukkig wijzen steeds meer Duitsers, zowel in Oost als West, er op dat de hereniging van Duitsland de stabiliteit in Europa moet vergroten en niet andersom.

Eén Duitsland

Gorbatsjov's vrees voor een snel in elkaar gezet Duitsland als lid van de NAVO is dan ook zeer begrijpelijk. De wijze waarop de Bondsrepubliek bij herhaling haar westelijke partners bruskeert, ze niet raadpleegt en ze regelmatig voor voldongen feiten stelt, kan niet anders dan Gorbatsjov de schrik om het hart doen slaan. Het lijkt zeer aannemelijk dat bij een wisseling van het politieke regime in Duitsland een ander standpunt in deze zal worden ingenomen. Bekend is geworden dat vertegenwoordigers van de strijdkrachten van de DDR en de BRD op velerlei manieren zullen gaan samenwerken. De gebieden waarover deze samenwerking zich zal uitstrekken worden genoemd. In concreto kan dat niet anders betekenen dan dat de Nationale Volksarmee naar de Bundeswehr-pijpen moet gaan dansen en zich moet voorbereiden op de overgang. Zoekt men enerzijds in NAVO-verband moeizaam naar nieuwe wegen om samen te gaan (internationale brigades e.d.), in West-Duitsland worden de zaken als terloops geregeld. Weliswaar zijn er plannen om zowel de Bundeswehr als de Nationale Volksarmee kleiner in omvang te maken, een samensmelting van de 'restlegers' doet een strijdmacht in Europa ontstaan die groter is dan van enig ander land. En niemand heeft de kanselier horen zeggen dat het verenigde Duitsland zal en kan volstaan met een zeer bescheiden krijgsmacht. En eerlijk gezegd, waar-schijnlijk kan hij dat ook niet. De euforie ontstaan na de gebeurtenissen in Oost-Europa heeft bij velen de gedachten doen postvatten, dat nu al-

leen het krijgsvolk maar naar huis hoeft te worden gestuurd en de zwaarden omgesmeed tot ploegscharen en de wereld kan zich verlustigen in een toestand van aanhoudende vrede. Hoe anders is de realiteit. Afgezien van het feit dat op de keper beschouwd het machts-evenwicht nog niet is hersteld, staat in de Sovjet-Unie nog steeds een krijgsmacht die enorme capaciteiten in zich heeft (of die politiek direct gebruikt worden is een ander verhaal, maar de militaire capaciteiten zijn er wel). Ook speelt daarbij nog een rol dat ontwapenen, althans wapenvermindering en terugtrekken van troepen, een aanzienlijk duurdere zaak is dan op het eerste gezicht lijkt.

SU stopt terugtrekking leger

Op dit moment is de Sovjet-Unie opgehouden met het terugtrekken van troepen uit de DDR en dat niet uit politieke overwegingen, maar omdat de terugtrekking niet meer te betalen is. Men stelle zich voor: in het garnizoen X in de DDR staan kazernes, zijn er schietbanen, wonen militairen, zijn onderhoudsplaatsen gebouwd, kortom er is alles om een modern leger te legeren, te voeden, te amuseren en gevechtsge-reed te maken. Nu gaat divisie Y het garnizoen verlaten, wat moet er met die achtergelaten accommodatie, wie geeft daar een stuiver voor? En waar moet die divisie Y heen? Ook de Sovjet-Unie heeft geen reserve-legerplaatsen en zeker niet voor al die troepen die zullen terugkeren. Ze kunnen toch moeilijk allemaal in een pup-tentje op de hei worden gelegerd en dus moet er nieuw gebouwd worden en dat kost enorme hoeveelheden geld. Geld dat er niet is en er voorlopig ook niet komen zal. En dus rest de Sovjet-Unie niets anders dan de goedkoopste oplossing te kiezen en de troepen te laten waar ze zijn met alle politieke gevolgen van dien.

Ontwapenen dure zaak

Is er dan geen oplossing voor dit probleem? Jazeker, maar dat zou wel eens

kunnen betekenen dat we alle uitgaven die wij in Nederland al hebben gedaan van de bezuinigde defensiegelden weer moeten uitstellen.

De oud-minister van defensie, D66-voorman Van Mierlo, heeft een zeer constructieve gedachte ontwikkeld. Hij zegt: we hebben de gelden altijd uitgegeven voor onze veiligheid, die veiligheid bestaat nog, maar in plaats van ons voor te bereiden op de verdediging moeten we nu de veiligheid garanderen door het terugtrekken van de Sovjet-Unie uit delen van Oost-Europa. Als nu blijkt dat ze dat zelf niet kunnen betalen, verzekeren wij onze veiligheid door met onze 'bespaarde' defensiegelden over de brug te komen om hen te helpen. Dus geen bezuinigingen.

De huidige NAVO-oppperbevelhebber stelt het nog somberder, hij meent dat de verschillende landen hun defensiebudget voorlopig nog maar moeten laten stijgen met 3%, in plaats van te bezuinigen zoals door de ministers van defensie is bepaald. Hij stelt dat het terugbrengen van de huidige strijdkrachten tot een kleinere sterkte een dermate kostbare operatie is, dat gevreesd moet worden dat het geringere budget bestemd voor de kleinere strijdmacht gevaar loopt ten dele opgeslokt te worden door het gedeeltelijke ontwapeningsproces.

Hoe het ook zij, duidelijk is dat ontwapenen een zeer dure zaak is en dat snel en overhaast handelen weer nieuwe en grote problemen oproept.

Litouwen en de vrijheid

En dan is er nog de kwestie Litouwen. Een land verkocht en verraden, met geweld bezet, half uitgemoord en als deel van de Sovjet-Unie ingelijfd (dit overigens niet erkend door de westelijke mogendheden).

Als dat land net als Polen, Hongarije e.a. vrij wil zijn, dan gaan de westerse politici op hun tenen lopen, dan wordt een andere kant op gekeken, dan niets hulp, dan ontsluit zich weer de vrijblijvende waterval met nietszeggende uitspraken. De Litouwers moeten geduld hebben e.d. De drogreden is ook al gevonden: "Als Litouwen zich vrij maakt, dan willen nog meer delen van de Sovjet-Unie hun vrijheid en dan wordt Gorbatsjov's politieke positie ondermijnd." Hier eindigt de zin, maar er hoort nog achter te staan: "en als Gorbatsjov verdwijnt zouden wij wel eens grote economische kansen kunnen missen en dus Litouwen, wees niet lastig!"

Democratie en vrijheid van anderen is mooi, mits het niet gaat ten koste van onze economische belangen. En dus houden alle mooie westerse gedachten op bij de Pools-Litouwse grens. Wil enig westerse democraat dat ter plaatse even gaan uitleggen?

Duitsland, Sovjet-Unie, Litouwen, ontwapening: "We leven in buitengewone tijden" inderdaad, maar ook met hoop op een betere toekomst.

Adriaan Bijl

Seks zonder gordijn

Europa verandert. Het neerhalen van het IJzeren Gordijn zal het dagelijks leven van velen drastisch veranderen. En niet alleen in politiek of economisch opzicht. Over die politieke en economische veranderingen worden we dagelijks op de hoogte gehouden. Maar hoe zit 't nu met de seks? Een aantal reisimpressies.

Ruim anderhalf jaar geleden bezocht ik voor het eerst Oost-Berlijn, 'Hauptstadt der DDR'. Volgens collega's en mijn Westberlijnse gastheer kon ik maar beter geen aanstootgevend materiaal mee de grens overnemen. Geen porno, geen naar porno riekend materiaal, noch een adressenboekje met specifieke ontmoetingsplaatsen voor homo's. Het zou in beslag genomen worden en het zou me moeilijk worden gemaakt aan de grens. Zonder moeite wisten de raadgevers het ene ellendige voorval op het andere te stapelen. Ik was overtuigd! Adressen van homokroegen gaf ik middels een bescheiden stipje aan op de plattegrond van de stad. Geen problemen gehad aan de grens.

Voor de val

De oostkant van Berlijn had wel iets; het stonk er ontzettend naar uitlaatgassen, maar de stad had ook iets aangenaams. Er was geen opdringerige neonreclame; er werd geen overbodige verpakking gebruikt, er waren geen snackbars of McDonald's met het daarbij behoren-

de straatvuil. Arm kon je de stad niet echt noemen. De keuze aan levensmiddelen en luxe artikelen was uitermate beperkt, dat wel. En je struikelde in het centrum van Oost-Berlijn over de onopvallende agenten. Het systeem was rot, dat was duidelijk. Maar een aantal zaken was ook wel aangenaam. Het dagelijks leven, de dagelijkse levensbehoeften waren betaalbaar. Met heel veel moeite kon je op één dag de 25 M. opmaken, die je verplicht aan de grens moest wisselen.

Prenzlauerberg, een wijk in het oosten van de stad, deed je bijna vergeten dat je niet in het westen was. Hier zag je alternatieven, punks, mensen die je ook in het westen tegen zou kunnen komen. Daar ook vond (vind) je de homokroegen. Kroegen die om zeven uur 's avonds al open zijn, om negen uur overvol en om twaalf uur gesloten. De DDR was per slot van rekening een staat van arbeiders en boeren.

Een uitermate populair boek, in West-Berlijn, van de hand van een Oostberlijnse auteur was in geen enkele oostboekenwinkel te verkrijgen. De voorraad was uitverkocht. Een tweede druk

zou pas een jaar later verschijnen. Papierpolitiek.

Het waren tegenstrijdige gevoelens, toen. Onmogelijk was het niet om homo te zijn in Oost-Berlijn; het was zelfs niet strafbaar. Daarin waren (zijn) ze verder dan vele Westerse landen. Er waren ook homogroepen; er werden zelfs studiedagen over homoseksualiteit georganiseerd. Abortus was legaal, de vrouw beslist. Mensen konden bij een huwelijk zelf bepalen welke familienaam gebruikt zou gaan worden, die van vrouw of man. Crèches waren er in overvloed. Maar ja, het systeem, het systeem was rot. En daarvan kon een ieder getuige zijn vorig jaar. Elke dag zagen we mensen vluchtpogingen ondernemen naar het westen. We zagen regiems vallen. Het oostblok verloor grote delen van zijn gordijn.

Jena, Weimar

Begin februari dit jaar was er een studiedag in Jena over homoseksualiteit. Die studiedag moest bezocht worden; toch wel nieuwsgierig hoe 'men' daar mee omging. De reis was enerverend, hoe dichter we bij de Oostduitse grens kwamen hoe meer Oost-Duitsers in de coupé. Oost-Duitsers beladen met goederen die nog geen half jaar daarvoor voor hen onbereikbaar waren. Cola, hamburgers, sportschoenen. Wij keken onze ogen uit, dat westerse goederen zo begerenswaardig konden zijn. Zo lekker zijn die hamburgers toch niet? Na uren vertraging, in West-Duitsland, kwamen we omstreeks middernacht in Jena aan. Geen nachtbus te bekennen, laat staan een plattegrond. Maar wel zeer behulpzame mensen. Binnen de kortste keren wisten we de weg: te ver om te lopen. Gelukkig een taxi kunnen vinden; nog schaamtevol met westmarken betaald.

Het congres was een belevenis; er werd uitvoerig gedebatteerd, openlijk gedebatteerd. Niet alleen over wetenschap, maar vooral over politiek! Hoe kan een, tot voor kort voornamelijk ondergronds werkende, emancipatiebeweging vorm geven aan zijn politieke en sociale wensen. Hoe politieke invloed uit te oefenen; welke zaken zijn voor homomannen en lesbische vrouwen van belang. De Duitse eenwording was nog ver weg.

Op het programma stond ook een officiële kranslegging bij het concentratiekamp Buchenwald, ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de nazi's; de homoseksuele slachtoffers. Ondanks de officiële tolerantie van de DDR-staat jegens homoseksualiteit, een nog verzwegen hoofdstuk. Een vreemde ervaring, een herdenking te hebben bij een monument dat onder Stalin is opgebouwd. In een gebouw dat een totalitair systeem verbeeldt de slachtoffers van weer een ander totalitair systeem herdenken. Tranen vloeiden; maar tranen waarover? Herdenken, maar wie?

We waren buitenlanders, we werden met open armen ontvangen. We kwamen uit Nederland? Daar heerste toch echte vrijheid? Daar kon je als homo

Foto Wolfgang Rowinski

In diesem Buch kommen vierzehn schwule Männer zu Wort. Der Älteste ist über achtzig, der Jüngste achtzehn. Unter ihnen sind Arbeiter, Angestellte, Intellektuelle und Künstler. Jürgen Lemke, Jahrgang 1943, Dozent für Ökonomie, hat ihre Lebensgeschichten erfragt, mit dem Kassettenrecorder festgehalten und aufgeschrieben. Entstanden ist ein fesselndes Dokument, das individuelle Schicksale mit Alltagsgeschichte verknüpft und Auskunft gibt über die Toleranzfähigkeit unserer Gesellschaft.

ISBN 3-351-01455-4

Jürgen Lemke Ganz normal anders

Jürgen Lemke
Ganz normal anders
Auskünfte schwuler Männer

toch pas echt vrij leven! Onze nuanceren, over discriminatie en geweld tegen homo's, werden weggewimpeld. Ach, het kon niet zo erg zijn als bij hen. Wij hadden toch ontmoetingsmogelijkheden in overvloed? Wij konden toch reizen? Wij konden toch lezen en kopen wat we wilden? Wij hadden toch porno? Je wordt voorzichtiger met het aanbrenge van nuances, je wordt stil. Je wordt nog stiller als je iemand spreekt die gevlucht is uit de DDR, omdat hij, vanwege zijn homo-zijn, het leven onmogelijk werd gemaakt door de staatspolitie. Je zegt niets meer als je wordt verteld dat hulpverleners te horen krijgen te staken met subversieve activiteiten als men probeert homoseksuelen uit de krijgsmacht te krijgen. Je weet niets meer te zeggen als een jongen van 19 jaar vertelt dat ze in het leger goed hun best hebben gedaan hem het leven zuur te maken, omdat hij homo is.

Solidariteit

Je wordt uitgenodigd bij mensen thuis. Het beste servies wordt tevoorschijn gehaald. Uren worden in de keuken doorgebracht om je een overvloedige maaltijd te bezorgen. Er wordt gelachen, gelachen om het oude systeem. Nog vaker worden de schouders opgehaald; onbegrijpelijk, onvoorstelbaar. Er moet nog heel wat verleden worden verwerkt, ook door jongeren. Staatsonderdrukking is een vreemd fenomeen, mensen bedenken namelijk allerlei trucjes om er aan te ontkomen. Om veilige plekken voor zichzelf en anderen te maken. Informele netwerken, huiskamerbijeenkomsten dienen als veilige havens. De enige manier om er in terecht te komen is door uitnodiging. Dat overkwam ons ook. En ook wij werden voorgesteld. Aan een ontelbare hoeveelheid mensen, mensen die elkaar al jaren kenden. Mensen die regelmatig bij elkaar over de vloer kwamen; boeken aan elkaar doorgaven, de laatste nieuwtjes met elkaar uitwisselden...

Zo ontmoetten we ook die schrijver die zo beroemd was in West-Berlijn, Jürgen Lemke. Een sympathieke, belezen, maar vooral ook innemende man. Zijn boek, 'Ganz normal Anders', was als hijzelf: hartverwarmend. Een boek vol levensverhalen van homomannen verzameld en geschreven onder het oude regiem. Gepubliceerd ook onder het oude regiem. Een boek dat hem de mogelijkheid bood, onder het oude regiem, voor lange tijd in het westen te zijn. Weemoed klonk er door in zijn verhaal. Oké, het systeem was rot, maar het bracht ook solidariteit onder homoseksuelen te weeg. Een solidariteit uit noodzaak, een solidariteit om te overleven. Wat zou daarvan overblijven als het westen zou oprukken? Wij zwegen, wij hadden geen antwoorden op hun vragen. Wij waren onwetend: wij uit het land van overvloed. Homoseksuelen, gelovigen, mensen die veranderingen wilden troffen elkaar thuis, maar vaak ook onder de paraplu van een kerk. Een doorn in het oog van de staat. Het sys-

Kranslegging in Buchenwald, maart 1990

teem was rot, hoeveel mensen waren dat ook?

Eenwording

Eind mei weer naar de DDR; het kon nog. Het was er nog. Hoeveel was er al veranderd? Je kon vrijelijk betalen met west-marken, er waren al meer west-producten te kopen. De prijzen waren al omhoog gegaan. Veel oost-producten waren onverkoopbaar geworden. Partijboeken lagen in de uitverkoop, de Bild-Zeitung was al op vele hoeken van de straat te koop. Die eenwording was het gesprek van de dag. En nog steeds kwam ik maar niemand tegen die zich verheugde over die eenwording. Angst, onzekerheid, vertwijfeling, maar vooral ook verdriet met een cynische ondertoon. Crêches? Die zullen waarschijnlijk verdwijnen. Abortus? De wetgeving uit de BRD zal worden overgenomen. Achteruitgang dus! Skinheads! De eerste homokroegen in Oost-Berlijn waren al in elkaar geslagen en de politie wist niet hoe op te treden. Homoseks beneden de zestien jaar (nu nog mogelijk) maar straks, volgens Westduitse regels, verboden? Nu nog homogroepen met kleine subsidies, straks verdwenen? Nu nog... en straks?

Vanaf 1 juni 1990 is geen visum meer nodig voor een bezoek aan de DDR, de eenwording is bijna een feit. De hoge heren in Bonn bereiden het allemaal voor, de mensen in het oosten hebben het toekijken. Economische motieven, politiek opportunisme. Ze lijken de

hoofdtoon (en hoofdmotief?) te voeren. Voor de 'gewone' Oostduitse burger gaan de veranderingen sneller dan verwacht en de te verwachten veranderingen zijn niet alleen positief. Ik noemde er reeds een aantal. Een andere verandering, zo van deze tijd, is de angst voor Aids. Voor het vallen van de muur kende de DDR amper Aids-patiënten en mensen besmet met het HIV-virus. Voorlichting over het voorkomen van een HIV-besmetting is nog maar net op gang gekomen. Folders en affiches komen voornamelijk uit de BRD. De mensen in de DDR zijn slecht voorgelicht, als ze al zijn voorgelicht. Het openen van de grens ging sneller dan het verspreiden van voorlichtingsmateriaal. De zich ontlukende homobeweging met één tijdschrift, zal ook hier nog een zware dobber aan hebben.

De (bijna) voormalige DDR was als politiek en economisch systeem niet echt begerenswaardig. Sinds een jaar of tien bestond er echter een maatschappelijke rafelrand die onderdak en levensruimte bood aan jongeren, vredesactivisten, gelovigen, homoseksuele mannen en vrouwen. Een diverse gemeenschap met een hoge mate van solidariteit. Op het terrein van de redelijkheidswetgeving was de DDR aanzienlijk progressiever dan de BRD. Grenzen verdwijnen, maar zijn alle te verwachten veranderingen uitsluitend positief te noemen? De tijd zal het leren...

Klaas Soesbeek

lezers
schrijven

Academici en dienstplicht

Geachte redactie,

In het meinumner van uw blad stond een interview met dienstplichtig soldaat en technisch natuurkundige Marc Jan Kieboom. In het stuk komen problemen aan de orde waar hoog opgeleide, oudere dienstplichtigen mee te maken kunnen krijgen. De lotgevallen van Marc Jan in het leger vertonen opvallende overeenkomsten met die van mijzelf. Toch zijn er, ondanks het feit dat we een vergelijkbare achtergrond hebben, een paar belangrijke verschillen. In het volgende wil ik mijn eigen ervaringen vergelijken met die van Marc en enkele opmerkingen over het nut van dienstplicht voor academici.

In het voorjaar van 1989 ontving ik, op 27-jarige leeftijd en dus na vele jaren uitstel, mijn definitieve oproep voor de militaire dienst. Ik werkte in die tijd aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar ik de laatste hand legde aan mijn proefschrift over een onderwerp in de theoretische natuurkunde. Hoewel ik het leger niet zag zitten en nog mijn uiterste best gedaan heb het tij te keren, ben ik uiteindelijk op 8 mei (ik ben van lichting 89-3) naar Venlo afgereisd om te worden opgeleid tot vrachtwagenchauffeur.

Anders dan Marc heb ik over deze rijopleiding geen klachten. De kazerne van Venlo-Blerick is eigenlijk een soort vakantieoord en wordt geleid door een gemoeidelijk beroepskader. Overigens was ik in Venlo door mijn leeftijd en opleiding wel een buitenbeentje, maar daar heb ik zeker in de omgang met meerderen eerder voor- dan nadelen van ondervonden.

Het werd mij snel duidelijk dat je in dienst alleen je zin krijgt als je steeds voor jezelf opkomt, want vrienden heb je in het leger niet. Slechts door aanhoudend zeuren en schermen met gewichtige brieven van collega-fysici uit Groningen werd ik na mijn opleidingsperiode dicht bij huis geplaatst, in Assen bij 449 IBC.

Daar leerde ik pas echt wat het is om soldaat te zijn: veel nutteloze bezigheden, intimidatie door het pelotonskader, maar vooral verveling. Ook de sfeer tussen soldaten onderling was niet optimaal. Ik was inmiddels gepromoveerd tot doctor in de wiskunde en natuurwetenschappen, dus pesterijen als "Dokter, kun je eens naar mijn aanbeiden kijken?" waren niet van de lucht. Hoewel ik om zulke dingen meestal kan lachen, gaat het op den duur wel vervelen. In mijn situatie had ik niet alleen geen vrienden in het leger: ik had er zelfs geen lotgenoten.

In augustus 1989 draaide mijn compagnie een week site-wacht in Havelte. Zoals ook Marc Jan Kieboom vertelt is dat de meest onzinnige taak die je kunt krijgen: wachtlopen bij een Amerikaanse bunker waarvan niemand je kan (of wil) vertellen wat er opgeslagen ligt. Bovendien gebeurt er nooit wat. Tijdens deze site-wacht ontdekte ik dat ik dit leven niet nog tien maanden langer vol zou kunnen houden. Daarom ben ik na afloop van die week gaan informeren naar de mogelijkheid de dienst voortijdig te verlaten.

Een behulpzame KVV'er wees me op het bestaan van het Bureau Individuele Hulpverlening (BIH). Via een humanistisch raadsman kreeg ik een verwijzing naar het BIH in Zwolle. Daar heb ik in een uitvoerig gesprek uitgelegd waarom het mijns inziens niet zinvol was mij nog langer in dienst te houden. Een dag later, op schietoefening in Harskamp, kreeg ik telefonisch van het BIH te horen dat ik in aanmerking kwam voor een BD-stelling (jargon voor: buitengewoon dienstplichtig worden). Ruim een week later, op 21 september, stond ik op straat met een tas vol PSU-spullen die de foerier niet terug hoefde.

Uit het interview met Marc blijkt dat ook hij pogingen heeft ondernomen onder het soldatenbestaan uit te komen. Waarom het hem niet is gelukt en mij wel, is me niet duidelijk. Misschien had ik een beter verhaal, of misschien heb ik gewoon meer geluk gehad. Hoe dan ook, ik ben het met Marc eens dat mensen zoals hij en ik niet in het leger thuishoren. Sterker nog: de krijgsmacht is niet op ze ingesteld. Als academicus, met een hogere opleiding en vaak ook meer levenservaring als andere opgeroepen, val je gemakkelijk buiten de groep, wat funest is voor de in het leger als noodzakelijk veronderstelde groepsdiscipline.

De tijd is rijp voor nieuwe ideeën, mede gezien de recente ontwikkelingen in Oost-Europa. Marc pleit in het interview voor een soort maatschappelijke dienstplicht voor zowel mannen als vrouwen. Mij lijkt het inderdaad verstandig ieder mens op zeker moment een korte, maar doelmatige training van enkele maanden te geven, die aansluit op de eigen leefomgeving en gericht is op een zo groot mogelijk maatschappelijk rendement. Juist in geval van (internationale) calamiteiten is een land aangewezen op de specifieke kennis en ervaring van zijn inwoners. En dat geldt voor alle inwoners, ook voor academici.

Jarig Steringa

vragen
staat
vrij

Gerust ben ik er niet op.

Met welke denkbeelden richten we de wereld in?

Een kijk op de geschiedenis
zeer versimplificeerd.

Het liberale denken,
ontstaan in een feodale maatschappij.
In die fase van de geschiedenis
gaf het houvast,
kon het mede richting geven aan poli-
tiek handelen.

Het kapitalistisch denken,
ontstaan toen er kapitaal ging ont-
staan?
In die fase van de geschiedenis
gaf het houvast,
kon het mede richting geven aan poli-
tiek handelen.

Het socialistisch denken,
ontstaan tijdens de eerste industriali-
satie.
In die fase van de geschiedenis
gaf het houvast,
kon het mede richting geven aan poli-
tiek handelen.

Het debacle in het Oosten,
de ideale socialistische maatschappij.
Zó ontstond ze echter niet,
ze werd een rigide karikatuur.

Gerust ben ik er niet op.
Zoeken we naar ideeën, opvattingen en
theorieën
die passen nu,
in deze fase van de geschiedenis?

Of grijpen we – in Oost en West –
in denken én staatsinrichting
terug naar bekende theorieën:
liberale of kapitalistische
naar een vrije markteconomie,
naar het recht van de sterkste.
Zoeken we houvast,
in een gepasseerd verleden?

Gerust ben ik er niet op.
Hoe zal het gaan met:
– mensen die in de knel komen
– het milieu
– al die voorzieningen die een samen-
leving leefbaar houden;
voor zoveel mogelijk mensen?
Gerust ben ik er niet op?
En jij?

Steven

Wil het echte Zuid-Afrika opstaan?

Op het televisienieuws waren onlangs drie verschillende Zuid-Afrika's te zien, in een en hetzelfde nieuwsprogramma. Dat was het Zuid-Afrika van president De Klerk, die bij terugkomst uit Europa werd toegejuicht door zijn blanke aanhangers met oranje-blanje-bleu vlaggetjes. De Klerk zei dat Europa nu weer respect had voor het nieuwe Zuid-Afrika. Maar in Pretoria was tegelijkertijd een ander Zuid-Afrika aan het demonstreren: de extreem-rechtse blanken luisterden naar Andries Treurnicht, die De Klerk beschuldigde van uitverkoop aan de zwarten. Het derde die avond was het Zuid-Afrika van Nelson Mandela, die een vol stadion toesprak. Hij waarschuwde dat Zuid-Afrika niet mocht terugkeren naar het tijdperk van Verwoerd.

Het lijkt wel of het lot van Zuid-Afrika in handen ligt van enkele mannen. De Westerse pers en de Westerse politiek zien De Klerk en Mandela als de mannen waar het nieuwe Zuid-Afrika van afhangt, dus die verdienen onze steun. We moeten vooral 'begrip' hebben voor de problemen van De Klerk en we moeten 'geduld' hebben want hij heeft 'tijd' nodig, hoor je veel zeggen in het Westen.

De Klerk's ommezwaai...

Er is inderdaad in het afgelopen jaar meer ten goede veranderd in Zuid-Afrika dan in de dertig jaar daarvoor. En dat is voor een belangrijk deel te danken aan deze nieuwe president. Het lijkt er op dat F. W. de Klerk nu met overtuiging werkt aan de afschaffing van de apartheid, die hij eerst met zoveel ijver heeft helpen vervolmaken.

Toch hangt een zonnige toekomst voor Zuid-Afrika niet alleen maar af van de welwillendheid van deze mannen. Ook de keer ten goede van de afgelopen

maanden is niet alleen het werk van deze mannen. Want waarom heeft De Klerk zijn inzichten gewijzigd? Niet omdat hij is gaan inzien dat apartheid moreel onaanvaardbaar is. Niet omdat hij over zijn eigen schuld berouw heeft gekregen. Maar wel omdat hij als politicus ervan overtuigd is geraakt dat er voor zijn 'Afrikanervolk' alleen nog maar een toekomst zal zijn als er aan de zwarte meerderheid recht wordt gedaan.

En De Klerk is daarvan overtuigd geraakt doordat de binnenlandse toestand voor het regime hopeloos was geworden. De zwarte townships waren onregeerbaar gemaakt door het verzet. De buitenlandse sancties hadden de Zuidafrikaanse economie in grote moeilijkheden gebracht. De Klerk kreeg uit zijn eigen kring het advies dat er nu veranderingen nodig waren.

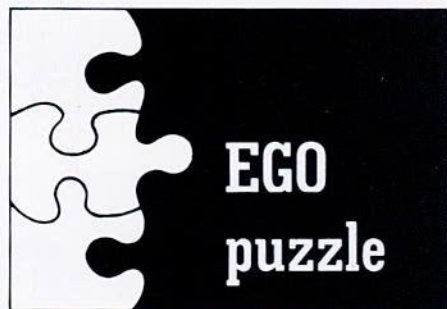
...afgedwongen door verzet

De Klerk speelt ontegenzeggelijk een belangrijke rol. Maar daarbij mag niet

worden vergeten dat de veranderingen zijn afgedwongen door het Zuidafrikaanse verzet. Dertig jaar geleden vroegen leiders als Luthuli, Mandela, Tambo en Sisulu met precies dezelfde argumenten om dezelfde verandering: de afschaffing van de apartheid. Dit zwarte geluid kon toen nog worden genegeerd door de blanke minderheid. Nu dertig jaar later is het verzet tegen de apartheid strijdlijstiger geworden. De miljoenen bewoners van de townships trekken zich van de autoriteiten weinig meer aan en de jeugd laat zich de laatste jaren zelfs niet meer afschrikken door het geweld van leger en politie.

Daarom is het ANC gelegaliseerd; daarom zijn de leiders vrijgelaten; daarom wil De Klerk onderhandelen met het ANC. De Klerk en Mandela spelen een belangrijke rol. En het is te hopen dat zij er samen in slagen om dat nieuwe Zuid-Afrika zo spoedig mogelijk dichterbij te brengen. Maar de eer voor de vernieuwing van Zuid-Afrika komt toe aan die talloze naamloze jongeren die vanaf de scholieren-opstand van 1976 het verzet hebben aangewakkerd. En zij verdienen onze steun. Zij hebben recht op ons 'begrip'. En wij moeten vooral begrijpen, dat zij geen 'geduld' meer op kunnen brengen. Dat zij geen 'tijd' meer hebben. Zij hebben kortom meer recht op ons begrip dan dat we De Klerk de 'tijd' moeten gunnen. Want De Klerk moet nu juist haast maken.

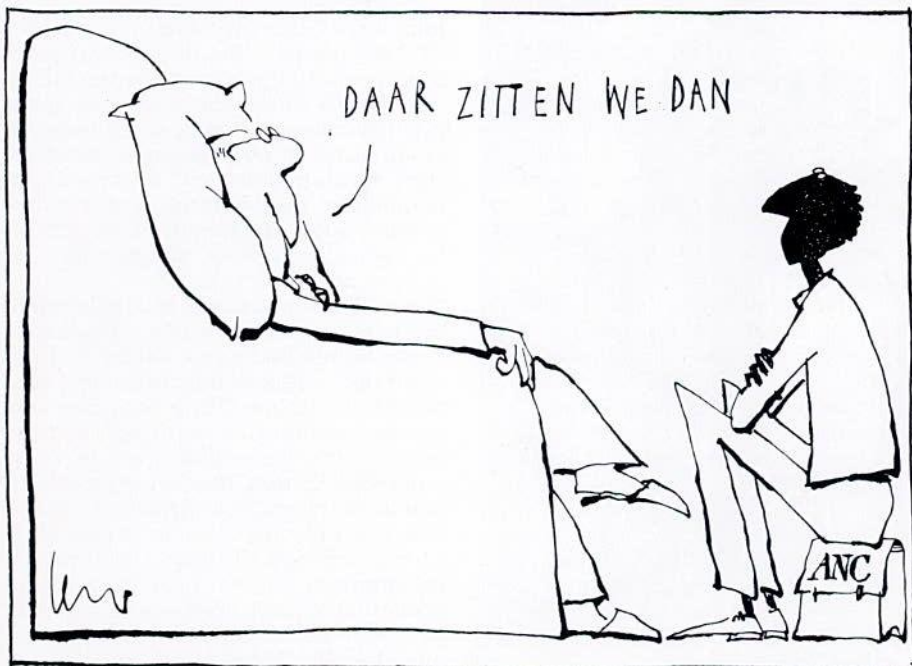
Karel Roskam

De oplossing van de puzzel in het juni-nummer luidt als volgt: 1-spetter; 2-stuiter en 3-begeren.

Hieronder een puzzel waar horizontaal en vertikaal vier maal een zelfde woord van zeven letters dient te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1-opvullertje; 2-verzet; 3-lijm; 4-tak van sport.

	1	2	3	4
D.				
H.				
V.				
—	3			
□				
□				
B.	4			

Dizzy Gillespie

Bopper van het eerste uur

Het is een algemeen bekend feit, dat grote artiesten er vaak erg veel moeite mee hebben om afscheid te nemen van de Bühne. We kennen daar diverse voorbeelden van en in ons land is vooral Heintje Davids in dit opzicht berucht geworden. Het is blijkbaar maar weinigen gegeven om zelf het moment van stoppen te kunnen bepalen, wanneer het artistieke niveau daalt. Het maakt uiteraard wel uit welke discipline men beoefent. Acteurs en actrices kunnen tot op hoge leeftijd schitterende vertolkingen neerzetten, maar op het terrein van de muziek ligt dat wel even anders. Daar worden sommige artiesten tot beklagenswaardige karikaturen van zichzelf, omdat ze simpelweg het applaus niet kunnen missen.

Ik moest daar met name weer aan denken, toen ik het affiche van het North Sea Jazz Festival zag en de aankondiging las van een groots galaconcert door niemand minder dan Ella Fitzgerald. Dit nu begint echt pijnlijk te worden. Miss Fitzgerald's stem is ronduit gezegd niet meer om aan te horen en ze zou beslist tegen zichzelf in bescherming moeten worden genomen. Ze zou eigenlijk een voorbeeld moeten nemen aan de helaas onlangs overleden Dexter Gordon, die zijn sax resoluut aan de wilgen hing, toen zijn slechte gezondheid hem belette op z'n gebruikelijke niveau te musiceren. Dat hij voor de film 'Round Midnight' toch nog één keer terugkwam, bleek filmisch weliswaar een hoogtepunt, muzikaal daarentegen een dieptepunt in zijn carrière te zijn.

Blijven spelen

Natuurlijk zijn er ook in de jazz mensen die ondanks het klimmen der jaren uitstekend blijven spelen. Ik denk hierbij aan trompettist Doc Cheatham en violist Stephane Grappelli, maar zij zijn eerder de uitzonderingen, die de regel bevestigen. Vanzelfsprekend heeft iedere muzikant het recht om te blijven spelen zolang hij er plezier aan beleeft, maar dat kan op een podium alleen maar als dat ook voor het publiek geldt. Enige tijd geleden zag ik op de Belgische televisie een registratie van een concert door het grote orkest van trompettist Dizzy Gillespie. Door de ellengange aankondigingen van de leider was het een uiterst moeizaam gebeuren, dat zelfs onprettig werd toen Dizzy

in woede ontstak naar aanleiding van het feit, dat iemand uit het publiek hem toeriep, dat hij meer moest spelen en minder moest kletsen. Die man was natuurlijk erg grof, maar had helaas wel gelijk. Ook voor Dizzy Gillespie gaan de jaren duidelijk tellen en het verkopen van grapjes op het podium kan niet verbloemen, dat het trompetspel van de man met de bolle wangen aan slijtage onderhevig is.

Eigenlijk is voor Gillespie het moment van afscheid gekomen, maar hij vindt het allemaal nog zo leuk en bovendien krijgt hij nu de gages, die hij in zijn jonge jaren misliep. Ik hoop echter oprecht, dat iemand deze grote pionier van de bebop in 't oor zal fluisteren, dat zijn huidige spel op geen enkele wijze meer doet denken aan die legendarische muzikant van vlak na de tweede wereldoorlog, die met zijn maatje Charlie Parker de hele jazz op z'n kop zette.

'Little Jazz'

John Birks Gillespie werd op 21 oktober 1917 te Cheraw in South Carolina geboren in een arm gezin met negen kinderen. Dizzy's vader was metselaar, maar hield er als pianist in de weekends een eigen band op na, waarmee vooral lokaal werd opgetreden. Dizzy experimenteerde met verschillende instrumenten zoals de piano en de schuiftrombone, maar koos uiteindelijk voor de trompet.

Omdat Dizzy naast zijn muzikale talent ook over een prima verstand beschikte, kreeg hij een beurs voor het Laurinburg Institute, een soort industrieschool voor zwarte leerlingen. Hij kreeg daar een goede opleiding en werd op 18-jarige leeftijd beroepsmuzikant in de band van Frank Fairfax. Hoewel de jonge Gillespie veel van Louis Armstrong hield, was zijn grote idool toch iemand anders nl. Roy Eldridge, die later 'Little Jazz' als bijnaam zou krijgen. Deze hoge-tonen-specialist maakte een enorme indruk op Dizzy, die zijn spel naar deze gigant modelleerde. Hij mocht Eldridge zelfs

Dizzy Gillespie (geheel links) met Charlie Parker in New York mei 1945

opvolgen in het orkest van Teddy Hill. Met deze formatie bezocht de jonge trompettist reeds in 1937 Europa. Via de Savoy Sultans belandde Dizzy in de band van drummer Chick Webb, de ontdekker van Ella Fitzgerald. Overigens was niet iedereen blij met de komst van Gillespie, want hij was inmiddels berucht geworden vanwege zijn nogal bizarre gevoel voor humor. Hieraan dankte hij ook zijn bijnaam 'Dizzy'. In het orkest van Webb ontmoette hij de Cubaanse trompettist Mario Bauza en deze opende Dizzy's oren voor de Latijns-Amerikaanse ritmes. Dizzy was zo enthousiast, dat hij de nieuwe invloeden onmiddellijk in zijn stijl verwerkte. En tot de de dag van vandaag heeft Dizzy zijn liefde voor de meer exotische kanten van de muziek behouden.

Dizzy en Bird

Nog ingrijpender zou echter de kennismaking met altsaxofonist Charlie Parker blijken te zijn. Vanaf 1942 werkten de twee begaafde muzikanten tijdens nachtelijke sessions in Minton's Playhouse aan een nieuw concept. Ook pianist Thelonious Monk speelde daarbij een belangrijke rol. Omstreeks 1944-45 waren de heren zover, dat zij met hun nieuwe muziek naar buiten konden treden. De bebop, zo werd deze moderne stroming al gauw genoemd, sloeg in als een bom.

Aanvankelijk waren er nogal wat tegenstanders onder publiek, critici en vooral ook musici. De bebop was zeer complex en razend moeilijk te spelen, zodat de mindere goden al snel door de mand vielen. Parker en Gillespie hadden de jazz veranderd door middel van verschuivingen in de ritmische patronen en uitbreidingen van de traditionele accoorden.

Nu, in 1990, worden Dizzy en Bird als muzikale genieën beschouwd, maar dat lag in die begintijd wel anders. Nochtans drong het al gauw tot de meeste liefhebbers door, dat de jazz als het ware opnieuw geboren was en werd de bebop een soort mode.

Eind jaren '40 hadden Parker en Gillespie grote faam verworven en hun optredens in Europa waren zeer succesvol. Dizzy leidde in die periode ook een big band, die composities speelde, waarin Cubaanse- en bebopinvloeden ver-

mengd waren. De legendarische conga-drummer Chano Pozo was de kurk, waar alles op dreef. Toen Pozo bij een steekpartij om het leven kwam, ging zelfs het gerucht, dat hij gestraft was voor het aan de openbaarheid prijsgeven van geheime religieuze ritmen!

In de vijftiger jaren was het voor Dizzy financieel niet meer mogelijk om er een groot orkest op na te houden en keerde hij terug naar de kleine combo's. Het is eigenlijk altijd erg opvallend geweest, dat Parker en Gillespie, behoudens hun beginjaren, zo weinig samen hebben opgetreden. Op de een of andere manier klikte het toch niet zo goed tussen de flamboyante trompettist en de meestal diep in zichzelf gekeerde altist, die bovendien zijn hele leven met drugsproblemen te kampen had.

Techniek en humor

Het zou in dit kort bestek veel te ver voeren om de volledige carrière van Dizzy Gillespie onder de loupe te nemen, want de man heeft met zoveel verschillende formaties in alle mogelijke bezettingen gespeeld, dat alleen al een

simpele opsomming zeer veel plaatsruimte in beslag zou nemen.

Ik wil echter wel graag benadrukken, dat John Birks 'Dizzy' Gillespie altijd een begenadigd muzikant is geweest met een fabelachtige techniek, die zijn onuitputtelijke stroom aan ideeën perfect vorm wist te geven. Daarnaast moet de humoristische kant van Dizzy natuurlijk vermeld worden, die zijn aankondigingen, net als Dexter Gordon, tot een ware belevenis maakte. Jammer is alleen, dat juist die inleidende praatjes tegenwoordig het hoofdbestanddeel van Dizzy's performance vormen en dat is de grote trompettist en jazzpionier Dizzy Gillespie onwaardig!

Theo Carree

Aanbevolen platen en CD's:

Jazz At Massey Hall: Gillespie en Parker
Debut VDJ-1567

For Musicians Only: Gillespie, Getz en Stitt
Verve VE2-2521

Dizzy Gillespie Orchestra At Salle Pleyel
Paris

Wetenschap en techniek

Laatst hoorde ik iemand zeggen dat het goede van de technische wetenschappen is, dat wat ze ontdekken ook gerealiseerd kan worden. Dat is nog eens wat anders dan wat die wetenschappen bereiken die het over welzijn en geluk hebben. Maar betekent dit nu, dat wat de techniek kan, ook mag?

Als het mogelijk is om bacteriën te ontwikkelen die miljoenen mensen kunnen doden, mogen ze dan ook geproduceerd worden?

Als de wetenschap in staat is om bijna onbereikbare planeten te bereiken, is dat dan ook goed? En als men in één operatie hart, longen en lever kan transplanteren en een leven kan redden, moet dat dan gebeuren? Ten koste van primaire menselijke behoeften die voor miljoenen mensen in de wereld nog dagelijks niet worden vervuld.

Dit zijn zo maar een paar voorbeelden van wat de wetenschap zoals vermag.

De humanistische traditie in het westen gaat er vanuit dat dingen ten uitvoer gebracht moeten worden als dat voor de ontwikkeling van de mens noodzakelijk en goed is of omdat het mooi is of vreugde brengt. Dit valt niet altijd samen met wat de wetenschap nastreeft, zeker niet als die een doel in zichzelf is geworden. Men stuurt hedentendage een raket de lucht in met een LP aan boord, waarop boodschappen staan van enkele enge aardbewoners voor het geval men dertig melkwegstelsels verder niet-aardse wezens zou tegen komen. Je weet tenslotte maar nooit.

Wat technisch mogelijk is moet ook gebeuren, ook al worden humanistische (of religieuze) waarden met voeten getreden. Dat wat kan is goed, maar al lig je daar vijftien jaar voor in coma. De techniek zag dat het goed was en zij rustte niet. Hieruit blijkt dat de technologie ons een ethiek brengt die er niet voor de mensen is, maar soms zelfs te-

gen mensen. Voor een oorlog hoef je de deur al niet eens meer uit. Men zet de computer aan, drukt een knopje in, blieb-blieb, en weer een heel baltaljon of een provincie uiteengespat.

Wetenschap en techniek betekenen voor de mensheid ontzettend veel als zij de wereld en haar bewoners een kwalitatief beter leven kan bieden en de wereld helpen om een plaats te worden waar het goed is voor iedereen. Wetenschap en technologie die ertoe bijdragen dat mensen de mogelijkheid hebben om hun identiteit te vinden en te behouden, in plaats van dat ze die moeten uitleveren vanwege veranderde sociale of politieke systemen. We hebben een menselijke, warme wetenschap nodig die zich niet los van de samenleving, maar met het oog op de samenleving ontwikkelt.

Freek Pol

Relaties

'Zoals hij daar ligt op de dag na de eerste operatie doet hij denken aan een afbeelding van een stervende soldaat uit de Eerste Wereldoorlog: heel jong, heel blond, heel bleek, dodelijk gewond. Het lange lichaam onder de deken is niet compleet meer. Het linkerbeen is onder de knie afgezet.'

Zo begint het korte verhaal 'Roelof' van Catharine Santes, één van de meest ontroerende van de negentien in de bundel **'Relaties - Verhalen over partners, ouders, vrienden, vriendinnen'**, samengesteld door Ankie Peypers en Diet Verschoor. Er zijn bekende en debuterende schrijvers samengebracht. Onder de bekenden treffen we, naast de samenstellers, o.a. aan Margaretha Ferguson, Mischa de Vreede en Astrid Roemer met stuk voor stuk indrukwekkende verhalen. Dat geldt niet minder voor een aantal anderen, zoals de hiervoor geciteerde Catherine Santes. Zo ook voor b.v. Ana Sebastián met haar verhaal 'Donker, donker' over La Negrita ('met honing aan haar poesje, werd beweed'), die in haar sloppenwijkwoning een heel wapenarsenaal verbergt en 'zoekende' officieren om de tuin leidt. Of voor Sepha de Leeuw met 'Villa's', een kostelijke story over 'de club' van eerste bewoners van een villawijkje aan de rand van de stad. Een bundel die volgens de samenstellers het enthousiasme van schrijvers en lezers voor het korte verhaal wil stimuleren en die daarin wat mij betreft mag slagen.

Ankie Peypers en Diet Verschoor: Relaties. Uitg. An Dekker, Amsterdam 1989. 174 blz. f 27,50. (FS)

Bizarre verhalen

'Ze zou hem niet verliezen, bedacht ze tenslotte, triomfante-lijk, de volgende zomer, terwijl ze wacht op de terugkeer van haar tweelingbroer; ze zou hem verlaten. En ze was onmiddellijk verlost uit de kooi waarin ze een jaar lang heen en weer gelopen had: ze zou hem verlaten om hem niet te verliezen.'

Een kort citaat uit de prachtige, poëtische novelle 'Spiegels' van M.J. Fitzgerald over de liefde en het verdriet van Ramyna (om haar minnaar Tavis en haar tweelingbroer Athon). Samen met veertien korte verhalen vormt deze novelle de bizarre bundel **'Koorddansens'**, waarin Fitzgerald (New York, 1950) zich wel haast een surrealistisch

schrijfster toont. Voortdurend gaan droom en werkelijkheid in elkaar over en ondergaan de personages vreemde transformaties. De tijd kent andere wetten in deze verhalen. Niets is zeker, niets is vreemd, niets is echt, of wel?

'Koorddansens' verscheen kort na de debuutroman 'Concertina' (1987; Ned. vert. bij Furie 1988, 126 blz. f 24,50), waarmee Fitzgerald zich al direct als een volstrekt uniek talent kenmerkte. Deze kleine, zeer onconventionele roman - over de 75-jarige Cariola, die terugblijkt op haar leven en vooral haar erotische en seksuele ontwikkeling - deed heel wat stof opwaaien bij critici en publiek. Er vielen termen als 'magisch realisme' en 'nouvelle littérature'. Evenzo bij de verschijning van 'Koorddansens'.

Kortom: intrigerende literatuur van een heel bijzonder auteur!

M.J. Fitzgerald: Koorddansens. Furie, Amsterdam 1990. 223 blz. f 29,95. (FS)

Incest

In **'De vrucht van de schande'** beschrijft de Senegalese schrijver Sembène Ousmane op indringende wijze de invloed die een incestueuze zwangerschap heeft op een dorpsgemeenschap. In één klap wordt de wereld van Ngoné War Thiandum op zijn kop gezet wanneer ze er achter komt dat haar dochter Khar Madaigua Diob zwanger is van haar eigen man. Meer dan 25 jaar heeft zij lichaam en geest onderworpen aan haar echtgenoot en al die tijd geloofde ze stellig dat de woorden van een man zinniger waren dan die van een vrouw. Door het in verwachting raken van haar dochter ontdekt ze, dat ze alle gebeurtenissen ook vanuit haar eigen ik kan beoordelen.

Maar niet alleen voor het gezin heeft deze zwangerschap grote gevolgen. Ook bij de bewoners van het gehucht Santhiu-Niaye laat deze gebeurtenis diepe sporen na. In het dorp voltrekt zich het ene na het andere drama, met als sluitstuk de uitstoting van Khar Madaigua Diob, met haar pasgeboren dochtertje, uit de gemeenschap. En het is aan deze baby dat Ousmane deze schitterende novelle opdraagt: 'Voor jou, Vehi Ciosane, opdat je de wording van een nieuwe wereld zal voorbereiden'. Dit mee-

slepende verhaal is een aanwinst voor de Afrikaanse Bibliotheek.

Sembène Ousmane: De vrucht van de schande. In de Knipscheer, Amsterdam 1990. 121 blz. f 25,-. (WH)

De Zee

Het vlak voor de Derde Internationale Noordzeeconferentie (maart 1990) verschenen boek **'De Zee. Een ontdekkingsreis'** van Rob Bijnsdorp heeft deze conferentie niet in positieve zin kunnen beïnvloeden.

Waarschijnlijk was de tijd voor de deelnemers aan deze conferentie tekort om dit magistrale boek nog even door te lezen. Het is anders voor een wel-denkend mens niet te volgen dat er zo weinig resultaten werden geboekt, terwijl het zo dringend noodzakelijk is.

Over de noodzaak om de zeeën en oceanen te redden voor het te laat is gaat dit boek. Bijnsdorp maakte een zeiltocht van een jaar over de Atlantische Oceaan, de Noordzee en de Oostzee. Zelfs voor deze ervaren zeezeiler had deze reis nog heel karakter van een heuse ontdekkingsreis. We weten nog betrekkelijk weinig van de zee. Dat is eigenlijk heel merkwaardig, want bij alles wat er met de aarde gebeurt speelt de zee een belangrijke rol. Het leven is eruit afkomstig, het land is er mede door gevormd en

het klimaat wordt er door bepaald. Bijnsdorp benadert het begrip 'zee' vanuit heel verschillende gezichtspunten en op een dusdanige wijze dat je, na lezing van dit boek, de zee absoluut met andere ogen gaat bekijken. De plezierige en toegankelijke schrijfstijl, alsmede de vele prachtige foto's, maken dit boek

geschikt voor een breed publiek. **Rob Bijnsdorp: De Zee. Een ontdekkingsreis.** De Boer Maritiem, Houten 1990. 152 blz. geïll. geb. f 49,90. (WH)

Marokko (1)

De Marokkaanse schrijver Tahar Ben Jelloun ontving in 1987 voor zijn roman 'Gewijde nacht' de Prix Goncourt, de belangrijkste Franse literaire onderscheiding. Onlangs verscheen van hem de novelle **'Stilte over Tanger'**.

Hoofdpersoon is een oude kleermaker die door bronchitis aan zijn bed is gekluisterd en de natte oostenwind en de regen de schuld geeft van zijn belabberde situatie van dat moment. Liggend in bed, in zijn vervallen woning, worstelt hij met de leegte, de verveling en de eenzaamheid. Beetje bij beetje bekruipen hem ook schuldgevoelens jegens dierbaren (zijn vrouw, kinderen en vrienden) die hij nogal eens onredelijk heeft behandeld. Bladerend in een oud adressenboekje laat hij zijn leven de revue passeren. Ook al schieten hem ook wel aardige dingen te binnen, de somberheid overheerst.

Jelloun ziet, door de overpeinzingen van de oude kankeraar heen, knap kans een beeld te schetsen van de patriarchale Marokkaanse maatschappij, die langzaam maar zeker wordt aangetast door het moderne Westen.

Zeker niet zo meeslepend als zijn 'Gewijde nachten', maar nog altijd alleszins de moeite van het lezen waard.

Tahar Ben Jelloun: Stilte over Tanger. Het Wereldvenster, Houten 1990. 99 blz. f 19,90. (WH)

Egyptische verhalen

Met het toekennen van de Nobelprijs (1988) aan de Egyptische schrijver Mahfouz is de belangstelling voor de literatuur uit dat land, ook in Nederland, duidelijk toegenomen. Ongetwijfeld daarop inspeliend verscheen begin dit jaar de verhalenbundel **'Uit de geheime geschiedenis van Noe' maan Abd al-Hafiz** van Mohammed Moestagaab. Het titelverhaal gaat over de voor galg en rad opgroeiende knaap Noe'maan, die door zijn moeder

op een gegeven moment het huis uit wordt gezet. Na een nacht bij een voorname dame te hebben doorgebracht treedt hij in dienst bij een doodgraver. Eigenlijk kan dit niet, want Noe'maan is als kind (wegens geldgebrek) niet besneden. Dat moet dan maar alsnog gebeuren. Echter tijdens het besnijdenisritueel krijgen de barbiërs ruzie en loopt de half-geholpen Noe'maan een ontsteking aan zijn geslachtsdeel op.

De beide andere (veel kortere) verhalen zijn aanzienlijk minder humoristisch dan het titelverhaal, maar doen de lezer misschien nog wel meer naar nieuw vertaald werk van deze, in Egypte mateloos populaire, auteur uitkijken.

Mohammed Moestagaab: Uit de geheime geschiedenis van Noe'maan Abd al-Hafiz. Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1989. 117 blz. f 19,90. (WH)

Marokko (2)

De bekende schrijver/filosof Elias Canetti (Nobelprijswinnaar voor literatuur in 1981) verbleef in 1954, met een filmploeg, enige tijd in de Marokkaanse stad Marrakesch. Terwijl zijn reisgenoten aan hun film werkten, verkende Canetti de besloten wereld van deze tot de verbeelding sprekende stad.

Zonder het minste vooroordeel en ook maar enige kennis van de taal treedt hij deze voor hem zo vreemde samenleving tegemoet. Zelfs het leren van enkele Arabische woorden zou het zo onbevengende mogelijk tegemoet treden van wat zijn pad zou kruisen kunnen beïnvloeden. Op zijn zwerftochten doet hij de kamelelenmarkt aan, kan hij eindeloos staan kijken naar het marchanderen van de kooplieden in de bazars, raakt hij gefascineerd door blinde bedelaars, bezoekt hij de Mellah (Jodenwijk) en wordt hij aangetrokken door de rondreizende vertellers die grote groepen mensen trekken. Hij

laat zich, na lang aarzelen, 'gebruiken' om voor een werkloze Marokkaan een brief te schrijven (voor een baantje bij een Amerikaans garnizoen) en raakt lichtelijk in moeilijkheden wanneer een ongelukkig getrouwde vrouw met hem wil terugkeren naar Engeland.

Ik kan deze schitterende reisimpressies van harte aanbevelen en waarlijk niet alleen aan diegenen die in Marokko zijn geweest of het plan hebben er ooit naar toe te gaan.

Elias Canetti: Stemmen uit Marrakesch. Van Gennep, Amsterdam 1989. 110 blz. f 19,50. (WH)

Keihard systeem

Menigeen zal met verbazing naar de ijzersterke film 'The Lords of discipline' gekeken hebben. Die ontzetting betrof, naast allerlei andere zaken, zeker ook het keiharde Amerikaanse militaire systeem op een opleidingsinstituut. Tien jaar na het verschijnen van de roman van Pat Conroy, en jaren na het uitbrengen van de film, kwam er (eindelijk) een vertaling van deze bestseller op de Nederlandse markt: 'Heren der discipline'.

Hoofdpersoon in deze omvangrijke roman is Will McLean, leerling aan het Militaire Instituut van Charleston. Zoals zoveel andere militaire opleidingsinstituten is ook dit Charleston op te vatten als een geïsoleerde samenleving bepaald door rangen

en standen, met eigen wetten, waaraan niemand zich kan onttrekken. Op een dag, in de herfst van 1966, wordt de eerste zwarte cadet tot deze opleiding toegelaten. Will wordt gevraagd, als oudere-jaars, deze jongeman wat bij te staan omdat algemeen wordt aangenomen (en naar zal blijken niet ten onrechte) dat de beruchte geheime organisatie 'De Tien' deze zwarte cadet niet zonder slag of stoot op het blanke instituut zal dulden. Het begin van een fascinerende roman (zoals zo vaak beter dan de film) waarbij je, na enkele bladzijden al, het gewicht van het boek niet meer voelt.

Pat Conroy: Heren der discipline. Het Spectrum, Utrecht 1990. 549 blz. f 39,90. (WH)

Kanovaren

De 'Kanogids' van Jan Eggens is een handzaam boekje over de

belangrijkste eigenschappen van kano's die de beginnende, maar ook de gevorderde, kano-vaarder wil weten voor de aanschaf van een kano. Een serie praktijktests van een- en tweepersoons kajaks, Canadezen en bootkarretjes vormen een groot deel van dit boekje. De duidelijke en overzichtelijke beoordelingstabellen vormen een geheel met de tekst, waardoor het, ook met een gebrek aan technische kennis, toch mogelijk is om tot een goede en verantwoorde keuze te komen. De van de boten gemaakte foto's zijn daarbij een extra hulpmiddel (het oog wil immers ook wat). Het boekje geeft een totaal beeld van de kanosport, met het accent op recreatie. Aan de orde komen achter-eenvolgens: kano-leveranciers, vakantie en kursussen, botenhuisen, uitgezette kano-routes, vaar- en gedrageregels, veiligheid, literatuur en adressen. Het is een prima aanvulling op de reeds door Jan Eggens geschreven boeken over de kanosport, die bij dezelfde uitgever verschenen.

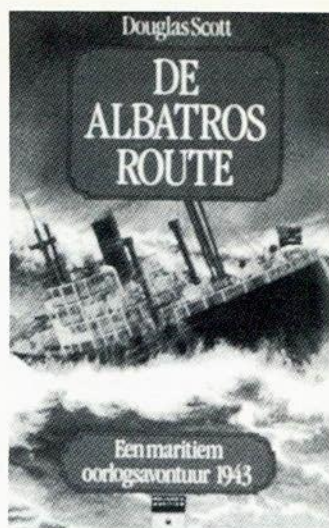

Jan Eggens: Kanogids. Hollandia, Baarn 1990. 111 blz., geïll. f 24,90. (HK)

Oorlogsroman

Met de oorlog in de Pacific als achtergrond ontwikkelt zich in 'De Albatros route', het drama tussen de hoofdpersonen. Ben Darby, oorlogskorrespondent, vervolgt zijn reis naar West-Afrika, na een vliegtuigongeluk, aan boord van de 'Kildare Glen'. Darby is geïnteresseerd in de mens, de motieven die zijn gedrag bepalen. Zijn voorkeur in het werk gaat uit naar het beschrijven van de 'onopvallende' strijders uit de oorlog. Maar hij kan niet om kapitein Taggart heen. Taggart is een gewezen held uit het begin van de oorlog, zijn rol is uitgespeeld, maar zelf kan hij er geen afstand van nemen. Hij mist het vermogen om gevoelscontacten met mensen aan te gaan. Taggart tracht zichzelf overeind te houden door een onaantastbare houding te laten zien en een absurde discipline van zijn bemanning af te dwingen. Darby, de buitenstaander, raakt verstrikt in het emotionele gevecht tussen de kapitein en zijn bemanning. Maar ook in de tegenstelling die hij waarneemt in de persoonlijkheid van Taggart, de wrede nietsontziende bruto en de edelmoedige mensenredder.

Terwijl storm, zee en oorlog de 'Kildare Glen' teisteren, rijgen de conflicten zich aan, uitmondend in de dood van de kom-

buisjongen Whitey. Tijdens de rechtszaak in Durban over de 'moord' lijkt een keuze voor Darby niet te vermijden, voor of tegen Taggart. Het lot beslist anders. Op weg naar Zuid-Amerika wordt Taggart ziek. Zijn leven is afhankelijk van zijn bemanning. Dan maakt Darby zijn keuze. Scott heeft er een goed leesbaar verhaal van gemaakt, dat traag op gang komt, maar gaandeweg steeds meer boeit. De vertaling uit het Engels is, op twee slordigheden na op blz. 52 en 54, goed. Een aardig en spannend boek.

Douglas Scott: De Albatros route. Hollandia, Baarn 1989. 277 blz. f 29,50. (HK)

China

De novelle 'In het midden van het leven', van de Chinese schrijfster Shen Rong is er één die ik een ieder kan aanbevelen. Hoofdpersoon is de oogarts en moeder van twee kinderen Lu Wenting die, getroffen door een hartaanval, fragmentarisch terugblikt op de achterliggende jaren. Lu en haar man Fu Jiajie staan model voor een hele generatie goed opgeleide intellectuelen die gedurende de Culturele Revolutie beroofd werden van hun ontplooiingsmogelijkheden. In die periode werden in China de intellectuelen beschouwd als verraders van de revolutie. Na de val van de Bende van Vier werd er een nadrukkelijk appel gedaan op de hoogopgeleiden om zich in te zetten bij de opbouw van het land.

Shen Rong bekritiseert op indirecte wijze niet alleen de periode gedurende de Culturele Revolutie, maar vooral de tijd erna. Want hoewel de intellectuelen massaal gevolg geven aan de oproep bleef ook nu de waardering, zowel in geestelijk als in materieel opzicht, uit. Het waren en bleven de partijbonzen die de privileges opeisten.

De roman geeft een uitstekend beeld van met name de tijd na de Culturele Revolutie.

Shen Rong: In het midden van het leven. Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1990. 114 blz. f 19,90. (WH)

Streekroman

In 1909 werden in Koekange een schapenhouder, zijn huishoudster en een jongen die de schapen hoedde vermoord. Aanvankelijk dacht men aan een roofmoord, maar het geld van de schapenhouder werd in zijn huis teruggevonden.

In 'De stilte van Koekange' probeert de rasverteller en veel-schrijver Max Dendermonde deze drievoudige moord, die aan het begin van deze eeuw in dit onbekende Drentse dorpje (tussen Meppel en Hoogeveen) werd gepleegd op te lossen. Een moordpartij die door justitie nooit kon worden opgehelderd, maar waarvan de dorpsbewoners wel het fijne wisten. Doordat zij echter één front vormden kwamen de gerechtelijke onderzoekers er niet uit.

De auteur laat zijn hoofdperson, ene Gabri Bastiaanse, trachten alsnog deze moordpartij te ontwarren. Bastiaanse, die familie had wonen in Koekange en dus globaal op de hoogte was van de geschiedenis, gaat in de zestiger jaren op onderzoek uit, maar ook hij loopt stuk (zelfs dan nog) op de zwijgzaamheid van de bevolking. Vijfentwintig jaar later probeert hij het opnieuw. Nu heeft hij meer succes.

Max Dendermonde: De stilte van Koekange. De Prom, Baarn 1990. 156 blz. f 22,50. (WH)

Nieuwste Duras

Vrijwel gelijktijdig met de Franse uitgave bracht Van Gennep dit voorjaar de Nederlandse editie van Marguerite Duras nieuwste roman 'Zomerregen'. Het thema van het boek verwerkte Duras eerder (1984) in haar film 'Les enfants' (De kinderen). Het deed me denken aan het jongetje Oscar uit Der Blechtrammel van Günther Grass, die niet wilde groeien in deze volwassenwereld en met zijn protestgegil de glazen liet springen. Ook 'Zomerregen' kan worden gezien als een parabel of sprookje. Hier gaat het over een lichamelijke en vooral geestelijk bovenmatig snel groeiend kind, dat '... tussen de twaalf en de twintig jaar geweest zal zijn. Net zo min als Ernesto kon lezen, wist hij hoe oud hij was. Hij wist alleen hoe hij heette.'

Ernesto woont met zijn armlastige ouders en een reeks broertjes en zusjes in een vervallen huisje

in Vitry-sur-Seine, een groeikern aan de rand van Parijs. Plotse-ling blijkt het natuurtalent te kunnen lezen en gaat hij naar school, maar al na tien dagen loopt hij weg, want 'op school leer je alleen dingen die je niet weet'. Als wat later blijkt dat hij in ongelooflijk korte tijd alle kennis van basis-, middelbaar en universitair onderwijs in zich heeft opgeslagen, komen zijn onderwijzer, het ministerie en de pers op het weinig spraakzame wonderkind af. En na de vele schitterende, typische Durasi-aanse dialogen – met als vanouds meer stiltes dan woorden – lezen we tegen het einde: 'En toen, op een dag, zegt Ernesto, was bij hem de vurige wens opgekomen te leven als een steen. Als een dode en als een steen.'

In deze uiterst poëtische roman heeft de nu 76-jarige auteur van wereldformaat weer eens alle kracht van haar onnavolgbare schrijfkunst samengebond.

Marguerite Duras: Zomerregen. Van Gennep, Amsterdam 1990. 117 blz. f 24,50. (FS)

Leven met M.E.

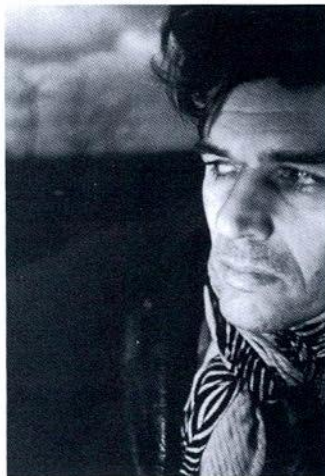
In 1986 werd de Londense therapeut en schrijver Steve Wilkinson slachtoffer van de raadselachtige en slopende ziekte myalgische encephalomyelitis (M.E.). Als voorstander van zelfhulp en d.m.v. verscheidene alternatieve therapieën slaagde hij erin om weer betrekkelijk normaal te kunnen leven en werken. Vanuit die eigen ervaring en voortdurend checken bij andere patiënten schreef hij in 1988 een handleiding ter bestrijding van dit post-virale syndroom onder de titel: **M.E., een raadselachtig vermoeidheidssyndroom.** Servire bracht er onlangs een Nederlandse vertaling van uit. M.E. bestaat al vele tientallen jaren, maar werd door medici veelal weinig serieus genomen en/of als psychosomatisch beschouwd, terwijl de ziekte een gevolg is gebleken van een virusinfectie (b.v. buikgriep). De patiënt blijft echter nog weken – of maandenlang kampen met een aantal symptomen, waaronder als meest ernstige: extreme moeheid, het koud hebben, enz. M.E. is een ellendige ziekte, maar niet dodelijk en er is (gedeeltelijk) herstel mogelijk. Dat vereist een zéér bewuste leefwijze, hetgeen wel 'bijna altijd betekent dat u jaren van pijn en moeilijkheden voor de boeg heeft.'

Wilkinson behandelt niet alleen de vele, meer en minder ernstige symptomen van M.E., maar besteedt bijna de helft van zijn boek aan enige tientallen behandelwijzen, voor een groot deel ook mogelijk via zelfhulpmethoden. Van het grootste belang acht hij daarbij tot slot een goede mentale houding en de kracht van positief denken, waardoor iemand de kwaliteit van zijn/haar leven kan verbeteren en genezing kan vinden.

Steve Wilkinson: M.E., een raadselachtig vermoeidheidssyndroom. Servire, Cothen 1990. 133 blz. f 27,50. (FS)

Erotische verhalen

Hans Plomp (1944) debuteerde in 1968 met de roman 'De Ondertrouw' en publiceerde sindsdien zo'n twintig romans, verhalen-, essay- en gedichtenbundels. Dit voorjaar kwam een verzameling erotische satires van hem uit onder de titel 'Het innerlijk borddeel'. Een passende aanwinst in de reeks met de ironisch/pretentieuze naam 'Wereldboeken' van In de Knipscheer, waarin ook Adriaan Bontebal, René Huigen en Didi de Paris! publiceerden. In het titelverhaal wordt de perverse kunstschilder doctorandus Barel – die zich opeelt aan brieven van James Joyce aan z'n vrouw – grandioos in de (sex) boot genomen door een vrouwelijke collega. In 'Kringloop van het genot' beschrijft Plomp met dichterlijke tederheid de amoureuze avonturen van een zandkorrel in een vagina. Het vermakelijkste van de zeven verhalen vond ik 'Het Tweede Liefdesconclie', dat begint met 'God zelf, de Demiurg, wilde ook wel eens gepijpt worden'. Om aan Zijn trekken te komen onderneemt God zo het een en ander: Hij gaat om advies bij Zijn naaste buurman, de Duvel, langs. Hij bekijkt pornografische videobeelden bij koning Winter en tenslotte reincarneert Hij zich in de zojuist gestorven Swami Krishna in de Bright Light-ashram. Daar laat Hij zich op Zijn wenken 'bedienen' door gopi Nancy om vervolgens als de tot Zijn verbazing gehuwde Shri Humphrey met verhitte verwachtingen de aftocht te blazen.

Erotische literatuur van een creatieve en geestige soort, zoals je die zelden tegenkomt.

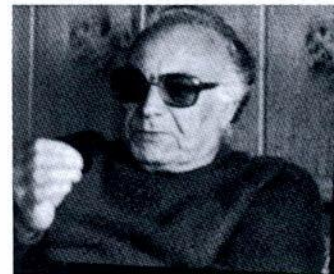
Hans Plomp: Het innerlijk borddeel. In de Knipscheer, Amsterdam 1990. 122 blz. f 23,50. (FS)

Lyrisch liefdesverhaal

'De vogel der liefde is een vlam. Hij verschroeit elk hart dat hij aanraakt. Zijn nest is een nest van vlammen... Dit is de toorn van Azarat, de vloek van de berg. Aldus straft hij degenen die tegen hem opstaan.'

En dat is de reden waarom elke lente, wanneer de oevers van het Kùpmeer met bloemen overdekt raken, alle herders van de berg Azarat zich om het meer verzamelen... En de vlammen-vogel der liefde komt aangevlogen en dompelt zijn vleugel in het diepe blauw van het meer.'

Een citaat uit 'De legende van Azarat', het tweede boek in Nederlandse vertaling van Yashar Kemal. (In 1988 verscheen bij In de Knipscheer al zijn grote roman 'De gewraakte zeeman'). Yashar Kemal werd in 1923 geboren in een katoenplukkersdorpje in het ontoegankelijke Turkse Taurusgebergte, waar hij de eerste was die leerde lezen en schrijven. Op vijfjarige leeftijd was hij getuige van de moord op zijn in de moskee bidende vader (door diens pleegzoon). Deze schokkende ervaring, waardoor hij jarenlang niet kon spreken, legde Kemal later vast in de roman 'Suleyman le Solitaire'. In 1955 maakte Yashar

Kemal wereldnaam met zijn roman 'Memed my Hawk', waarna talloze vertalingen van zijn vele boeken volgden. Hij staat al jaren op de nominatie voor de Nobelprijs.

Het literaire juweel 'De legende van Azarat' is het lyrische verhaal over de hartstochtelijke liefde tussen de held Ahmet en Gülbahar, de dochter van de pasja. Maar niet minder ook over Ahmet's relatie met een wit paard ('een geschenk van de Alwijze') en bovenal met de 'levende' berg Azarat. Dit prachtig geschreven magische sprookje voor volwassenen mag geen literatuurleefhebber ongelezen laten.

Yashar Kemal: De legende van Azarat. In de Knipscheer. Amsterdam 1990. 128 blz. f 23,50. (FS)

Wim Hey, Hemmie Kruse, Frank Spoelstra

HET ERGSTE IS DAT MIJN
VADER ALTIJD ZEGT DAT DE
DIENSTTIJD DE MOOISTE
PERIODE VAN ZIJN LEVEN WAS.

